

Vinko Vodopivec

ZBIR MESAPSKIH NAPISOV, DELITEV, PREVOD IN SLOVAR

Ključne besede

Mesapci, Iliri, Slovani, Slovenci, Veneti, Etruščani, Reti, Stari Frigi, Galci, Stari Tračani, Latini, zgodovina, arheologija, jezikoslovje, narečja.

Key words

Messapian, Illyrian, Slavs, Slovenes, Venets, Etruscans, Rhaetians, Old Phrygian, Gauls, Old Thracian, Latins, history, archeologie, linguistic, dialects.

Abstract

COLLECTION OF MESSAPIAN TEXTS, PUNCTUATION, TRANSLATION AND VOCABULARY

Messapian inscriptions in Southeast of Apennine Peninsula are for that epoch quite extended with 303 understandable inscriptions, comprising 2345 words and 6507 letters. They are known for a long time and different more or less qualified people of different profession studied them. First of all there are reknown linguists who do not understand the inscriptions and, on the other hand, the people who understand these texts on Slavic bases. While in transliterations there are not big differences there are essential differences in understanding the inscriptions. Italian and German linguists by their own statements they do not understand them. As a rule they read in texts only names, what makes possible almost any explanation, while with fictitious names all texts even those completely not understood could be explained. Such readings can be treated only as working hypotheses, which are convincing rejected with comparisons of understanding on Slavic bases.

At successive treatment on giving hypotheses, analyses and results it happens that all Messapian texts can be understood on Slavic basis. Based on understanding of contents, good division of continuous inscriptions is obtained, which gives the base for a credible Messapian vocabulary. The Slovene language with its numerous dialects, as an archaic language, is an exceptional tool for studying the ancient Slavic texts. Its usefulness proved also in this case, so there is no need to use the reconstructed Old-Slavic. Collection of texts is sufficiently extended and documented by archaeology, language and time, to give feasible conclusions. More than 80 % of Messapian inscriptions reach excellent transliterations and more than 83 % reach excellent and very good translation. This confirms successful transliteration, reading, translation and vocabulary. Such results confirm ancient settlement on Adriatic shores with Slavic and Slovene language ancestors.

Uvod

Staroselci severnojadranskega območja so poseljevali tudi celotno območje severnega Jadrana, ki je bilo med zadnjo poledenitvijo nižje za 100 metrov in je bilo kopno do Zadra. Apenini so ločevali vzhodni in zahodni del poselitve Apeninskega polotoka, saj je bila stalna poledenitev do višine 1200 metrov, Apenini tudi na koncu polotoka dosega višino 2000 m, zato so bilo stiki omejeni le na južni obalni del polotoka. Tesnejše povezave so bile zato z ljudstvi na sedanji vzdodni jadranski obali [1].

Po otoplitvi v obdobju od 15. do 10. tisočletja pred sedanjostjo je bilo takratno kopno do Zadra poplavljen za 50 metrov višine, zato je bilo kopno le še v severnem Jadranu brez globljega Kvarnerskega zaliva. Poplavljeni del je že ločil južni del, medtem koje severni še ostal povezan. Tako stanje je trajalo okoli 1000 let, ko se je morje zaradi dotoka iz Atlantskega oceana zelo hitro, v obdobju okoli 1000 let, dvignilo na sedanjo raven. Dotedanjo skupno poselitev je dvig gladine razdelil na dvoje, vendar sta poselitvi obeh strani Jadranskega morja zadržali veliko skupnih značilnosti [2-3].

Možna je zgodovinska in jezikovna podobnost ilirskih napisov z mesapskimi napisi, ki so jih našli na jugovzhodnem delu Apeninskega polotoka in naj bi jih napisala ljudstva, ki so se priselila ali so morda kar ostala, z druge strani Jadranskega morja. V arheologiji to hipotezo podpirajo podobnosti v keramičnih in kovinskih predmetih na obeh straneh Jadrana. S stališča jezikoslovja pa povezava med mesapščino in ilirščino ni zanesljivo dokazana in v celoti sloni na podobnosti osebnih in krajevnih imen [4-6].

Iliri so v zgodovinskih zemljevidih vpisani na obeh straneh Jadrana, kar potrjuje prvotno skupno poselitev v zadnji ledeni dobi. Ime Iliri se pogosto uporablja napačno, zato je treba ločiti med upravnim pomenom Ilirija in narodnim ali jezikovnim pomenom. Ime ilirski v pomenu slovanski pa se je ohranjal vse do 19. stoletja za ozemlje na zahodnem delu jadranskega morja, na vzhodnem pa je v rabi še sedaj. Ilirščina pri starih piscih pomeni predantično slovansščino. Pomen ilirski za skupino južno slovanskih jezikov ali za posamezni jezik je bil uveljavljen pri jezikoslovcih do začetka 19. stoletja [7-8].

Koprski škof P. Naldini je leta 1710 pisal za jezik v Istri »*qua Sclava seu Illirica*« [9]. Jezikoslovec G. Sergi je še v začetku 20. stoletja ugotovil, da narečja v severni Italiji ob Jadranskem morju vsebujejo ilirski substrat, ki sega celo do juga polotoka. Navajal je slovanski izvir za staroselce, za katere se je po rimskem pravu uporabljalo ime ilirski [10]. Navedbe so podane v literaturi [7].

Picenci in Mesapci so možen ostanek prvotne praslovanske poselitve skupnega severnojadranskega območja, saj so poselitve in jeziki mnogo trajnejši kot so mislili prej in Teorija kontinuitete to izdatno potrjuje. Prav to območje z Balkanom naj bi bilo najstarejša evropska staroslovanska poselitev, ki zajema mnoga ljudstva, predvsem Venete in Starotrakijce, ki so zapustili predantične napise razumljive na slovanskih osnovah. M. Alinei kot utemeljitev Teorije paleolitske kontinuitete pod naslovom Glavne smernice zgodovinske rekonstrukcije navaja: »*The totally absurd thesis of the so called 'late arrival' of the Slavs in Europe must be replaced by the scenario of Slavic continuity from Paleolithic, and the demographic growth and geographic expansion of the Slavs can be explained, much*

more realistically, by the extraordinary success, continuity and stability of the Neolithic cultures of South-Eastern Europe (the only ones in Europe that caused the formation of tells)« [11-13].

Imena

J. Kollar izvaja ime Apulia = Opolja iz opaliti (morda še iz časov krčenja zemlje iz gozdov – pri nas Poljane itd.) Ime Mesapia = Mez-apia → Mez-apa → Mez-ava, to je Mezi-vodja ali medvodja, saj je območje delno na majhnem polotoku in ga obliva morje z dveh strani. Navaja tudi podobne primerjave izvorov imen [14].

Navaja tudi slovanski izvor imen dveh vrhov na apulskem in dveh na mesapskem, sedem voda na apuljskem in pet voda na mesapskem, 24 mest na apuljskem, 17 mest in štiri sestavljena imena na mesapskem območju. Podaja tudi obravnavo in razumevanje daljšega dvojezičnega mlajšega napisa Tabula Bantina iz let 625 do 636 [14].

Napisi

Mesapske napise so našli na jugovzhodnem delu Apeninskega polotoka in naj bi jih napisala ljudstva, ki so se priselila z druge strani Jadranskega morja. V arheologiji to hipotezo podpirajo podobnosti v keramičnih in kovinskih predmetih na obeh straneh Jadrana. S stališča jezikoslovja pa povezava med mesapščino in ilirščino ni zanesljivo dokazana in v celoti sloni na podobnosti osebnih in krajevnih imen [15].

Vzporednice mesapskega jezika iščejo jezikoslovci z ilirskimi jeziki na širšem območju Balkana, kjer so ohranjeni starotrakijski in venetski napisi, ki pa so razumljivi na slovanskih osnovah. Osebna imena obsegajo obširno poglavje, vendar gre večinoma za poljubnost, ki nima izvirne jezikovne osnove [5:49-81]. Navedenih je množica možnih božanstev, njihova imena pa imajo prav posvetni pomen, saj je edino prepoznaven bog Belin [5:81-86]. Belin se dvakrat pojavlja v venetskih napisih, nista pa omenjeni venetski božanstvi Reita, ki se pojavlja 36 krat in Trumusicatei, ki se pojavlja 48 krat [16]. Pri rečnih imenih, praviloma z latinskimi končnicami, podajajo primerjave končnic tudi z osebnimi imeni na strani 91, navajajo pa tudi vzporednice z rečnimi imeni v srednji Evropi. Pri teh imenih so večinsko razpoznavne slovanske korenske osnove [5:87-97]. Pri sicer redkih imenih gora, pa te korenske osnove navedejo in sicer dvakrat celo pravilno: Bora – gora in Tomor – teman [5:97-98]. Široko obravnavajo imena naselij, kjer zajemajo podobna imena tudi v širšem srednjeevropskem prostoru, zlasti na venetskem območju in iščejo jezikovne vzporednice, kjer pa so mnogokrat razvidne slovanske osnove [5:98-111]. Obravnavajo tudi različna imena ljudstev, ki pa so prikazana le zelo skopo in z malo verjetnimi obrazložitvami [5:111-113].

Območje mesapskih napisov je prikazano na zemljevidu 1 [15].

Mesapske napise so proučevali že številni znanstveniki navedeni v literaturi [6], ki zapisov do sedaj niso razumeli, njihova razmišljanja o njihovem pomenu pa nimajo stvarne podlage za razumevanje teh napisov. Kot običajno iščejo v napisih predvsem poljubna



Zemljevid 1: Zgodovinska karta italških jezikov, mesapski je na jugovzhodu [15]

imena, ki pa ne morejo podati razumevanja napisov, saj se z »imensko teorijo« razloži lahko prav vsak nerazumljen napis in to v različnih jezikih.

Mesapske napise smatrajo za ilirske, napisane v njim nepoznanem jeziku, čeprav zgodovinsko ilirski pomeni slovanski, saj Ilirija predstavlja krajevno in ne jezikovno poimenovanje. Sorodnost mesapščine in ilirščine pojasnjujejo z osebnimi in krajevnimi imeni in jo smatrajo za nedokazano. Glede osebnih imen se gotovo motijo, saj v mesapskih napisih imena niso izkazana, čeprav zahodnoevropski jezikoslovci prav z njimi pojasnjujejo te napise. Krajevna imena so sicer zanesljiv pokazatelj, vendar je treba ločiti med izvirnimi imeni in imeni kasnejših osvajalcev, zlasti Rimljanov.

M. Bor je obravnaval 6 mesapskih napisov na slovanskih osnovah in bolj ali manj uspešno ugotovil pomen posameznih napisov [17], ni pa obravnaval več napisov skupaj. Skupno obravnavanje napisov je koristno, saj se tako lahko bolje pokažejo določene zakonitosti, ki pri posameznih napisih niso razvidne.

V tabeli 1 prikazujem število napisov, ki jih zahodnoevropski jezikoslovci uvrščajo med mesapske napise ter število v njih prepoznanih besed in črk.

V literaturi [6] je še 60 strokovno neobdelanih napisov, vendar ima 6 napisov podano tudi prečrkovanje in so v obravnavi tudi upoštevani.

Tabela 1: Število mesapskih napisov ter v njih prepoznanih besed in črk

Napisi	Število napisov	Število besed	Število črk
Prebrani napisi	303	2340	6507
Neprebrani, prekratki in pomanjkljivi napisi	43		347
Vsi napisi	346		6854
Napisi berljivi v obeh smereh	23	65	164

Povprečna dolžina mesapskih napisov je 6507 črk / 303 napisi = 21,48 črk ali 2340 besed / 303 napisi = 7,72 besed. Povprečna dolžina mesapskih napisov je večja od venetskih napisov z 18,71 črk ali 5,76 besed, od starofrigijskih z 10,68 črk ali 4,19 besed in večja od retijskih napisov z 10,51 črk ali 3,5 besed.

Povprečna dolžina besed je 6507 črk / 2340 besedami = 2,78 črke. Povprečna dolžina besed je manjša od venetskih, ki je 3,25 črk, pa tudi od starofrigijskih napisov z 2,81 črkami in od retijskih z 2,95 črkami [18-20]. Razlog za razkorak pri dolžinah napisov in besed je v velikem številu mesapskih besed in okrajšav objokovanja.

V tabeli 2 so podane dopolnitve napisov s črkami, ki so jih dodali strokovnjaki, s črkami, ki jih je avtor dodatno prebral in s črkami, ki jih je po razumevanju dodal.

Tabela 2: Dopolnitev napisov s črkami

Dopolnitev napisov	Črke napisa	Dodali strokovnjaki	Dodatno prebrano	Dodatno dodano	Vse črke skupaj
Števila	6107	153	150	97	6507
Deleži v odstotkih	93,85	2,35	2,31	1,49	100

Deleži črk, ki so jih po primerjavi z drugimi napisi dodali jezikoslovci in deleži dodanih in dodatno prebranih črk kot jih podaja avtor so zelo majhni, saj so napisi večinoma dovolj dobro ohranjeni.

Delovni hipotezi

Delovni hipotezi, ki sta bili uporabljeni pri podrobni primerjavi različnih prečrkovanj in branj istih napisov, pri obravnavi vseh mesapskih napisov nista uporabni in sta ustrezno preoblikovani podobno kot pri retijskih napisih:

- Verjetnost prečrkovanja je ocenjena glede na število znanih in glede na število dodanih in v prevodu uporabljenih črk.
- Verjetnost prevoda je ocenjena glede na znani pomen predvsem daljših in pogostejših besed in glede na smiselni prevod celotnega napisa.

Kriteriji ocenjevanja verjetnosti prečrkovanj in prevodov

Kriteriji ocenjevanja verjetnosti prečrkovanj in prevodov so enaki kot pri dosedaj obravnavanih napisih in so podani v tabeli 3 [21-23].

Tabela 3: Kriteriji ocenjevanja verjetnosti prečrkovanj in prevodov v odstotkih

Ocena	Verjetnost prečrkovanj	Verjetnost prevodov
odlično	> 0,85	> 0,80
prav dobro	> 0,70	> 0,60
dobro	> 0,55	> 0,40
zadostno	> 0,40	> 0,20
nezadostno	< 0,40	< 0,20

Osnova za obravnavo je seznam mesapskih napisov, prečrkovanj z obrazložitvami, podatki o najdiščih, starosti in slikami napisov, objavljen v publikaciji [6].

Prečrkovanje

Prečrkovanje stokovnjakov

Stokovnjaki podajajo prečrkovanja, ki se delno spreminjajo s starostjo napisov in so dovolj dobra osnova, zato prečrkovanja v pretežnem delo lahko obdržim. Edina izjema je znak **H**, ki ga prečrkujejo kot glas, ki ga v slovenščini označujemo s črko **H**, vendar vsebina napisov takega prečrkovanja ne potrjuje. Praviloma se ta znak pojavlja v trojici **IHI**, ki je najpogostejša mesapska beseda in se pojavlja kar 125 krat, medtem ko se druga najpogostejša beseda **RAS** pojavlja le 21 krat. Obe besedi imata nedvoumen pomen, pa ju kljub temu uporabljajo kot končnici poljubnih imen, čeprav ju smiselno ne utemeljijo.

Napačno prečrkovanje črke **H** je s primerjavo pogostosti uporabe črk **H** in **E** je prikazano v poglavju Analize.

Prečrkovanje

Večina črkovnih znakov je podobna črkam Venetov, Retijcev, Starofrigijcev, Etruščanov [21-30] ter Starotrakijskih [31-32] in prečrkovanja jezikoslovcev ustrezno upoštevajo njihovo podobnost, zato sem lahko po preveritvi prečrkovanj napisov s slikami, obdržal večino njihovih prečrkovanj.

Napačno pa prečrkujejo znak **H**, ki ga v slovenščini označujemo kot glas za črko **H**, saj vsebina napisov takega prečrkovanja ne potrjuje. Praviloma se ta znak pojavlja v trojici **IHI**, ki je najpogostejša mesapska beseda, ki se pojavlja kar 125 krat. Zelo pogosto pa se znak **H** pojavlja tudi v različnih dvojicah ali trojicah kot **HA**, **OHA** itd s pomeni vzklikov žalovanja za pokojnikom ali njegovega ležanja v grobu. Znak **H** zato prečrkujem kot v grških in starotrakijskih napisih, kjer znak **H** pomeni glas, ki ga v slovenščini označujemo s črko **E**. Najpogostejša venetska beseda **IOI** s pomenom *joj*, ki se pojavi 71 krat se pri mesapskih napisih spremeni v **IHI** s pomenom *jej*, ki ima enak pomen kot *joj*. Pravilnost takega prečrkovanja potrjuje dejstvo, da je od 303 razumljenih mesapskih napisov le 25 napisov, ki se lahko razumejo tudi posvetno, ostalih 278 napisov ali $278 / 303 = 91,75\%$ pa ima nedvomno nagrobno vsebino. Prav vzklika *joj* in *jej* pa sta značilna za žalovanje po pokojnikih in za žalne napise.

Pri samoglasnikih praviloma ni drugačnih prečrkovanj, čeprav se pogosto pojavijo dvojice **II** in **EE** s pomenom *je* in dvojice **AA** s pomenom *aja*.

Pri soglasnikih pa je več možnosti, saj sta za glas T dva znaka; znak T za glas T in znak Θ , ki ga jezikoslovci prečrkujejo kot θ , ki pa ima podobno glasovno vrednost kot glas za črko T in šele z razumevanjem se najbolje določi ustreza glasovna vrednost. Zato se večkrat pojavijo dvojice TT, vendar so pogoste tudi dvojice DD, LL, RR, NN, SS, ŠŠ, TT in ZZ. Značilnost teh dvojic je, da ne predstavljajo povsem zanesljive delitve zveznega besedila in lahko le poudarjajo določeno vsebino.

Možna je tudi narečna izgovorjava znaka za črko V, ki lahko predstavlja tudi glas za črko U ali U ə kot v slovenskih narečjih.

Edini znak, ki ima drugačen pomen kot v venetskih in retijskih napisih je znak X, ki v navedenih jezikih pomeni T, v mesapskih napisih pa ta znak pomeni glas, ki ga v slovenščini označujemo s črko Š.

Treba se je zavedati, da so tudi ti napisi pisani v tedanjih narečjih in točnega glasu za posamezni črkovni znak ni možno ugotoviti, zato je razumevanje omejeno na glavni izbor glasov za posamezne črkovne znake, ki so določeni dovolj zanesljivo.

Delitev zveznega besedila in prevodi

Razumevanje jezikoslovcev

Razumevanje jezikoslovcev je vezano na poljubna imena, saj praviloma ne podajajo smiselnih prevodov ampak le predvidevanja, saj naj bi napisi večinsko vsebovali rodbinska ter moška in ženska mesapska imena. Teh poljubnih imen ne pišejo z veliko začetnico in je le iz spremnega besedila možno vsaj delno ugotavljati njihovo opredelitev za posamezna imena. Zato ni mogoče zanesljivo ugotoviti niti njihove delitve delno zveznega besedila niti predvidenih imen. Razlog za imensko teorijo ima podlago v kasnejših latinskih napisih, kjer so številna imena nedvomno razpoznavna. Enačiti rimske in predrimske napise, ki so pisani v drugačnem jeziku in z drugačnimi pokopnimi navadami in željami pa ni strokovno in se lahko upošteva le kot delovno hipotezo, ki pa je prepričljivo ovržena z razumevanji s pomočjo slovenskega jezika.

Jezikoslovci sicer govore o staroitalskih jezikih, vendar jih ne navedejo, niti ne navedejo svojega jezika razumevanja, zato celotna njihova obravnava nima temeljev in ni dokazljiva. Navajajo sicer podobnosti lastnih in rodbinskih ter zemljepisnih imen z imeni na drugi strani Jadrana, vendar so tudi tu praviloma podane le oblikoslovne primerjave in brez razumevanj navedenih imen. Značilna je popolna odsotnost analiz pogostosti, ki so bistveni temelj razbiranja vseh neznanih jezikov. Povedna je tudi predvidena delitev delno zveznih besedil, kjer bistveno odstopajo ravno štirje najdaljši napisi: napis 166 s 462 črkami, 191 s 165, 192 s 350 in 195 s 251 črkam, kjer ni moč ugotoviti njihove predvidene delitve. Razlog je enak kot pri najdaljšem venetskem napisu, ki ga ni moč pojasnjevati s poljubnimi imeni kot pri drugih venetskih napisih [33]. Pregled teh napisov je podan v tabeli 4.

Od 346 napisov je 43 napisov s 347 črkami prekratkih ali močno poškodovanih in njihovo razumevanje ni smiselno; poleg štirih posebej obravnavanih napisov jezikoslovci podajajo osnove za delitev 162 napisov s 2885 črkami, ne podajajo pa osnov za 137 napisov s 2400 črkami, ki jih obravnavam v tem prispevku.

Tabela 4: Primerjava delitev najdaljših mesapskih napisov avtorja in jezikoslovcev

Najdaljši napisi	Črke napisa	Besede avtorja	Dolžine bes. avt.	% avtorja	Besede jezikos.	Črke jezik.	Dolžine jezikosl.	% črk jezikos.	% besed jezikosl.
166	462	140	3,30	100	7	69	9,86	0,15 %	0,05 %
191	165	52	3,17	100	2	13	6,50	0,08 %	0,04 %
192	350	114	3,07	100	16	117	7,31	0,33 %	0,14 %
195	251	87	2,89	100	17	131	7,71	0,52 %	0,20 %
Skupaj	1228	393	3,12	100	42	330	7,86	0,27 %	0,11 %

- Povprečna dolžina besed jezikoslovcev 7,86 črk je več kot dvojna in je daljša od slovenskih leposlovnih besed s povprečno dolžino 4,55 črke [34], pa tudi od latinskih besed s povprečno dolžino 6,17 črk [35]. Predvsem bistveno odstopa število ugotovljenih besed, ki je bistveni pokazatelj razumevanja, saj je v povprečju le 11 %, kar dokazuje njihovo nerazumevanje.

Končnice imen in drugih besed jezikoslovcev

Po posebej navedenih imenih in po uporabljenih končnicah drugih besed pri katerih dele delno zvezno pisano mesapsko besedilo so zbrane končnice jezikoslovcev.

Končnice moških in rodbinskih imen ter drugih besed:

ahi, aos, bas, bos, das, des, ehe, ehi, eos, eti, has, hes, his, hos, ias, idi, ihe, ihi, ios, iti, nes, kas, kes, kos, les, mas, mes, mos, nas, nes, oas, oho, oni, oos, ori, oti, ras, res, ris, sat, ses, ssi, sso, tas, tes, tis, tos, tor, vas, ves, zet.

Končnice ženskih imen ter drugih besed:

ana, ara, ata, ati, aza, boa, dda, eta, ika, ina, ino, ita, iva, lia, lla, loa, nda, nia, nna, oao, ona, ora, ota, ova, rai, ria, rta, sia, sno, sti, šta, toa, vas, voa.

Nekatere končnice so povsem razumljive v slovenskem jeziku, a jezikoslovci ne podajajo njihovega pomena niti jezikovnih analiz pogostosti, ampak le posamezne primerjave, ki pa ob nerazumevanju napisov ne dajejo ustreznih rezultatov. Posebej izstopa najpogostejša končnica IHI, ki nima pomena v znanih jezikih in je ne pojasnjujejo.

Podana imena in uporabljene končnice, ki naj bi ločevale besede, so uporabljene pri delitvi delno zveznih besedil jezikoslovcev v Katalogu mesapskih napisov [36].

Osnove razumevanja

Obravnavanje predpostavljeno nerazumljivega besedila poteka postopno tako, da se po posameznih značilnostih določi prepoznane skupine črk: 1, 2, 3, 4, 5 in več črk, ki omogočajo določitev ustreznega pomena. Znanе besede, ki predstavljajo samostalnike, glagole, pridevnike, imena, zaimke, vzklike in druge besedne oblike, omogočajo začetno delitev zveznega besedila, ki se z dopolnjevanjem znanja in izkušenj iz drugih napisov stalno dopolnjuje. Tako postajajo zvezna besedila čedalje bolj smotrno razdeljena na posamezne besede, njihovi prevodi pa čedalje bolj razumljivi in zanesljivi. Zanesljivost dobljenih besed je glede na njihove značilnosti podana v tabeli 5. Smiselna je tudi primerjava dobljenih besed s pogostimi besedami iz venetskih, retijskih in starofrigijskih napisov [37-39].

Tabela 5: Skupine večkrat ponavljajočih se črk, ki predstavljajo besede

Besede	Razumljivost	Številčnost	Ocena
daljše besede	razumljive	številne	odlično
	razumljive	manj številne	prav dobro
krajše besede	razumljive	številne	prav dobro
	razumljive	manj številne	dobro
	slabše razumljive		zadostno
	nerazumljive		nezadostno

Za razumevanje prebranega besedila so najpomembnejše daljše in razumljive besede, pomembne pa so tudi krajše številne besede, saj omogočajo ustrezno delitev zveznega besedila in razumevanje celotnega besedila. Nerazumljive besede ali točneje nerazumljive skupine črk so v prevodih označene z vprašaji.

Za razumevanje prebranega besedila so pomembne vse prepoznane in razumljive besede, pa tudi mnoge okrajšave. Razumljivo je, da so bile okrajšave bistveno pogostejše kot pa so danes in to tako zaradi omejenega prostora, kot tudi zaradi bistveno težjega zapisovanja v kamen, keramiko ali kovino.

Okrajšave so zelo pogoste in nam lahko kažejo tudi takratno govorno besedo, ki je tako kot tudi danes praviloma odstopala od pravopisne besede. Večkrat so izpuščene manj pomembne črke, ki jih tudi danes v pogovornem jeziku ne izgovarjamo, čeprav bi jih morali po pravopisu izgovarjati in tudi zapisati. Okrajšave so lahko delne ali pa skoraj popolne, saj največkrat opazimo le prvi del besede, včasih pa je okrajšava tako korenita, da zajema le prvo črko. Pri sodobnih okrajšavah so te zapisane z velikimi črkami, kar pri Mesapcih ni mogoče, saj niso razlikovali velikih in malih črk. Zlasti so pogoste okrajšave vzklikov žalovanja.

Delitev praviloma zveznega besedila

- delitev pri znanih besedah,
- delitev pri znanih in pogostih okrajšavah.

Delitev zvezno pisanega besedila je pri znanih daljših besedah ustrezna in zelo zanesljiva, medtem ko je delitev pri znanih krajših besedah praviloma le zanesljiva. Pri okrajšavah je možno upoštevati delitev kot pravilno le z dobrim razumevanjem celotnega smiselno prebranega dela napisa ali celotnega besedila.

Smer branja

Smer branja je praviloma podana s smerjo črk in je praviloma od leve proti desni, pa tudi obratno, navzgor, navzdol ali v krogu.

Pri težavnih zapisih v kamen so tudi takratni ljudje prej določili, kaj hočejo zapisati in pri tem vsaj včasih upoštevali tudi obratno smer branja, ki je tako prikazala njihovo duhovitost ali pa poseben namen. Morda gre tudi za prikrit namen, saj so hoteli skriti določeno vsebino pred ljudmi ali še verjetneje pred duhovi ali pa so hoteli dobiti odgovor umrlih in obratna smer branja bi bila zato kar ustrezna. Taki ugotovljeni zapisi so prevedeni tudi v obratni smeri.

Število napisov razumljivih v obeh smereh je pri Mesapcih zanemarljivo, saj jih je le 23 ali le $23 / 303 = 7,59 \%$. Delno je to pogojeno z daljšimi napisi, delno pa z izrazitimi nagrobnimi vsebinami, kjer prevladujejo stvarni občutki ob pokopu.

Različice

Pri razumevanju vsakodnevnih besednih sporočil je za pravilno razumevanje posredovanega sporočila potrebno poznati: okolje dogodka, način podajanja, namen, v neposrednem govoru pa tudi govorico telesa. Pri starih napisih mnogih od teh podatkov nimamo, zato je možnost različnega tolmačenja velika. Praviloma se različna razumevanja le delna, pri krajših napisih pa so lahko tudi povsem različna. Veliko število besednih različic lahko zmanjšuje verjetnost razumevanja, lahko pa jo tudi povečuje, če kaže na dobro isto-smiselno razumevanje besedila. Številne različice povečujejo število prepoznanih besed, vendar bi bilo oporečno opuščati take različice, saj so povsem umestne in skladne s celotnim besedilom. Tudi v slovarjih so praviloma podane take različice, ki so v vsakdanjem govoru tudi bolj ali manj uporabljene.

Dosedanja razumevanja

Šest napisov z zaporednimi števili: 72, 85, 101, 196, 198 in 221 je obravnaval tudi M. Bor [17] in njegovo prečrkovanje in razumevanje je primerjalno obravnavano v sestavku Primerjava razumevanj mesapskih napisov [40].

Analize

Prečrkovanja

Prečrkovanja zahodnoevropskih jezikoslovcev so dobra osnova za določitev glasovnih vrednosti za posamezni črkovni znak, v spornih primerih pa je ustrezno vrednost možno določiti šele z dobrim razumevanjem besedila. Napačno pa je prečrkovanje črkovnega znaka **H**, ki se izjemno pogosto pojavlja v skupini **IHI**, kjer nima ustreznega pomena. Pravilno prečrkovanje je tako kot v grških in starotrakijskih napisih, kjer znak **H** pomeni glas, ki ga v slovenščini označujemo s črko E. Razumevanje daje vzdih IEI, ki je značilen za nagrobne napise. Vsi mesapski napisi so obravnavani v Katalogu mesapskih napisov, besed in prevodov [36], mesapske besede pa so zbrane v Slovarju mesapskega jezika [41].

Primerjava prečrkovanj znaka H

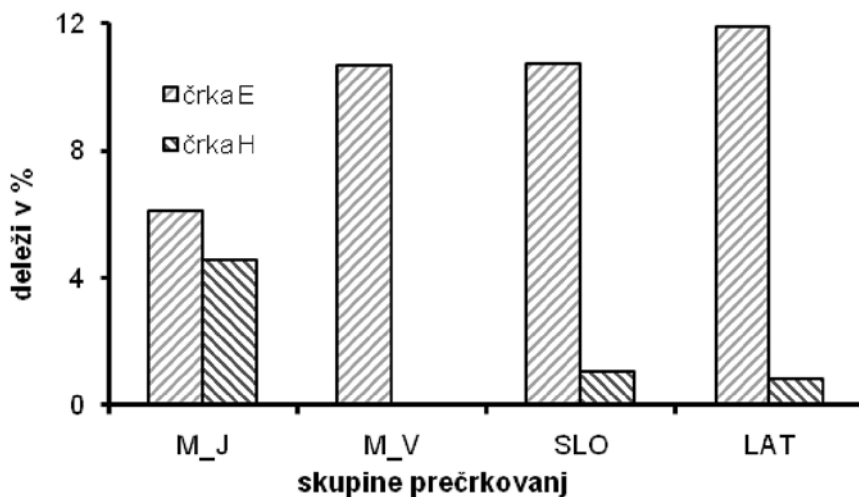
Pri prečrkovanju znaka H so bistvene razlike, saj ga jezikoslovci prečrkujejo kot glas H, avtor ga pa po primerjavi s starotrakijskimi napisi in z grško črko za glas E, prečrkuje kot glas E. Izvedena je primerjava deležev črke H in črke E po obeh prečrkovanjih, s slovenskim in latinskim jezikom za naslednje skupine.

M_J	Mesapski napisi – jezikoslovci	[6]
M_V	Mesapski napisi – Vodopivec	[36]
SLO	Slovenska leposlovna besedila	[34]
LAT	Latinska besedila	[37]

Skupina	črke H	vse črke	% črke H	črke E	% črke E
M_J	298	6507	4,58	397	6,10
M_V	2	6507	0,03	695	10,68
SLO	149351	14264113	1,05	1529542	10,72
LAT	8589	1027885	0,84	122232	11,89

Deleži črk H in E pri obeh prečrkovanjih mesapskih napisov so v primerjavi s slovenščino in latinščino prikazani na grafu 1.

Graf 1: Deleži črk H in E pri različnih prečrkovanjih



- Očitno je nesorazmerje prečrkovanj jezikoslovcev črke H in črke E in to celo z latinskim jezikom, ki ga praviloma upoštevajo kot jezik razumevanja.
- Manjša razlika je tudi pri mojem prečrkovanju, saj je težko ločiti glas H in glas E, če sta pisana enako, saj so pogoste dvojice različnih ali enakih samoglasnikov.

Analiza je pokazala neustreznost prečrkovanja jezikoslovcev in pravilnost avtorjevega prečrkovanja znaka H kot glasu E. Tako prečrkovanje se smiselno pokriva tudi z najverjetnejšim razumevanjem najpogostejše besede IHI s pomenom *iei*, ki je značilna za nagrobne napise, ki so pri mesapskih napisih v veliki večini.

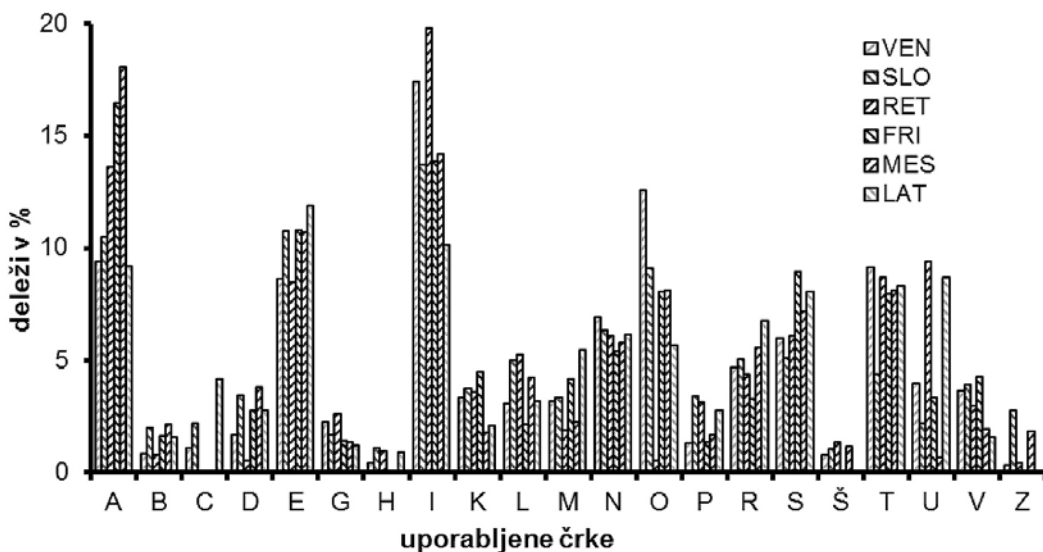
Primerjava prečrkovanj je izvedena tudi na primeru iz doktorske disertacije Primoža Jakopina: *Zgornja meja entropije pri leposlovnih besedilih v slovenskem jeziku*. Upoštevana so besedila 60 del, 40 avtorjev – vzorec S1 in vsa besedila Cirila Kosmača, 52 del – vzorec S2, v skupnem številu znakov 19,281.418, kot so podani v tabeli 28 v poglavju 5.1 Znaki. Iz tabele kjer so navedeni posamezni znaki, so sešteti vsi znaki za črke in je tako dobljeno število 14,264.113, kar je 2196 krat večji vzorec od mesapskega vzorca prebranih napisov s 6507 črkami. Razlika med naborom vseh znakov in naborom vseh črk v velikosti 5,017.305 znakov je velika in obsega 3,462.851 presledkov, ter drugih ločil, števil, oklepajev in drugih znakov [34].

Primerjava uporabe črk med slovenskimi besedili ter venetskimi, retijskimi in mesapskimi napisi je podana v grafu 2 in v tabeli 6, kjer so podana števila vseh prebranih in dodanih črk in njihovih deležev po posameznih stolpcih in sicer:

SLO	vse črke navedenih slovenskih besedil	14,264.113 črk	[34]
LAT	vse črke navedenih latinskih besedil	1,027.885 črk	[35]
VEN	vse črke venetskih napisov brez pon. in obj. delov	7.879 črk	[21]
RET	vse črke navedenih retijskih napisov	2.301 črk	[22]
FRI	vse črke navedenih starofrigijskih napisov	2.438 črk	[23]
MES	vse črke navedenih mesapskih napisov	6. 507 črk	[36]

Upošteevane so le črke predantični napisov, zato so pri slovenskih besedilih prenesene črke: F v V, Č v C, J v I in Ž v Z; črke X, Y in W pa so izpuščene, upoštevana je tudi izgovorjava končnega L kot U; pri latinskih besedilih pa so prenesene črke : F v V, Q v K in X v K in S.

Graf 2: Primerjava uporabe črk v slovenskih, latinskih, venetskih, retijskih starofrigijskih in mesapskih besedilih



- Iz grafa je lepo vidno bistveno ujemanje samoglasnikov E, I in O med mesapskimi in slovenskimi črkami, večje odstopanje pa je pri črki A, ki se pokriva s črko U.
- Pri soglasnikih je opazno dobro ujemanje med mesapskimi in slovenskimi črkami, večje odstopanje pa je pri črkah C, P in T.
- Pri latinskih besedilih je večja razlika glede mesapskih napisov pri samoglasnikih A in U ter pri soglasnikih C, H, M, P, Š in Z.
- Primerjava posameznih črk kaže na boljše ujemanje mesapskih črk s slovenskimi kot pa z latinskimi črkami, zato naredimo še skupinsko analizo.

Tabela 6: Števila in deleži črk v slovenskih, venetskih, retijskih, starofrigijskih, mesapskih in latinskih besedilih

ČRKE	Števila posameznih črk						deleži v odstotkih					
	VEN	SLO	RET	FRI	MES	LAT	VEN	SLO	RET	FRI	MES	LAT
A	738	1493812	313	402	1177	94413	9,37	10,47	13,60	16,49	18,09	9,19
B	62	276435	18	39	136	15995	0,79	1,94	0,78	1,60	2,09	1,56
C	86	305818	0	0	1	42410	1,09	2,14	0,00	0,00	0,02	4,13
D	131	483353	12	67	244	28209	1,66	3,39	0,52	2,75	3,75	2,74
E	677	1529542	194	263	695	122232	8,59	10,72	8,43	10,79	10,68	11,89
G	175	233506	59	34	86	11908	2,22	1,64	2,56	1,39	1,32	1,16
H	31	149351	21	0	2	8589	0,39	1,05	0,91	0,00	0,03	0,84
I	1370	1955896	456	338	921	103853	17,39	13,71	19,82	13,86	14,15	10,10
K	260	528202	82	109	114	21394	3,30	3,70	3,56	4,47	1,75	2,08
L	240	712366	120	51	271	32597	3,05	4,99	5,22	2,09	4,16	3,17
M	248	471258	42	101	143	55881	3,15	3,30	1,83	4,14	2,20	5,44
N	542	902311	139	131	375	63007	6,88	6,33	6,04	5,37	5,76	6,13
O	991	1296149	11	196	525	58076	12,58	9,09	0,48	8,04	8,07	5,65
P	100	481082	71	33	108	28121	1,27	3,37	3,09	1,35	1,66	2,74
R	366	714326	100	79	359	69091	4,65	5,01	4,35	3,24	5,52	6,72
S	469	720550	140	217	465	82429	5,95	5,05	6,08	8,90	7,15	8,02
Š	59	142079	31	0	72	0	0,75	1,00	1,35	0,00	1,11	0,00
T	719	617265	199	194	528	85192	9,13	4,33	8,65	7,96	8,11	8,29
U	308	306424	216	81	43	88823	3,91	2,15	9,39	3,32	0,66	8,64
V	284	552382	68	103	125	15620	3,60	3,87	2,96	4,22	1,92	1,52
Z	23	392006	9	0	117	45	0,29	2,75	0,39	0,00	1,80	0,00
Vse	7879	14264113	2301	2438	6507	1027885	100	100	100	100	100	100

Zaradi možnih pogostih preglasov je izvršena primerjava tudi po posameznih skupinah glasov in je prikazana v tabelah 7, 8, 9, 10 in 11.

Tabela 7: Primerjava deležev samoglasnikov

Primerjava jezikov	VEN	SLO	LAT	MES
Deleži samoglasnikov: a, e, i, o in u	51,84	46,15	45,47	51,65

- Primerjava samoglasnikov kaže bistveno ujemanje z venetščino, nekoliko manjšo s slovenščino in najslabše ujemanje z latinščino.

Tabela 8: Primerjava deležev zvočnikov

Primerjava jezikov	VEN	SLO	LAT	MES
Deleži zvočnikov: m, n, l, r in v	21,32	23,50	22,98	19,57

- Primerjava zvočnikov kaže največje ujemanje z venetščino, manjše z latinščino in najmanjše ujemanje s slovenščino.

Tabela 9: Primerjava deležev zvenceh soglasnikov

Primerjava jezikov	VEN	SLO	LAT	MES
Deleži zvenceh soglasnikov: b, d, g, z in ž	4,96	9,71	5,46	8,96

- Primerjava zvenceh soglasnikov kaže najboljše ujemanje s slovenščino, nekoliko manjšo z latinščino in najslabše ujemanje z venetščino.

Tabela 10: Primerjava deležev nezvenceh soglasnikov

Primerjava jezikov	VEN	SLO	LAT	MES
Deleži nezvenceh soglas.: p, t, s, š, č, k, h in c	21,88	20,64	26,09	19,82

- Primerjava nezvenceh soglasnikov kaže bistveno ujemanje s slovenščino, nekoliko manjšo z venetščino in najslabše ujemanje z latinščino.

Najpomembnejša je primerjava s samoglasniki, ki imajo tudi daleč največji delež med značilnimi skupinami črk oziroma glasov, in ta primerjava kaže na najboljše ujemanje črk mesapskih napisov z venetščino in nekoliko slabšo s slovenščino. Večje število samoglasnikov v venetskih in mesapskih napisih je pogojeno s pogostimi vzkliki žalosti IEI in IOI ter AIA v različnih oblikah.

Točnejša primerjava je razvidna iz uteženih deležev s točkovanjem najboljšega ujemanja z utežjo 3, srednjega z 2 in najslabšega z 1. Z upoštevanjem deležev posameznih jezikov in navedenih uteži je izračunana ustreznega ujemanja in prikazana v tabeli 11.

Tabela 11: Točkovani in uteženi izračun primerljivega ujemanja v oddelkih

Točkovanje	VEN	SLO	LAT	VEN	SLO	LAT
Samoglasniki	3	2	1	155,52	92,30	45,47
Zvočniki	3	1	2	63,96	23,50	45,96
Zvenceh soglasniki	1	3	2	4,96	29,13	10,92
Nezvenceh soglasniki	2	3	1	43,76	61,92	26,09
Skupaj	9	9	5	268,20	206,85	128,44

Največ primerjav kaže na ujemanje z venetščino in s slovenščino in najmanj z latinščino. Upoštevanje deležev posameznih skupin, ki daje boljše primerjavo pa kaže, da je ujemanje s slovenščino za $206,85 / 128,44 = 1,61$ krat boljše kot z latinščino, ujemanje z venetščino pa $268,20 / 128,44 = 2,09$ krat boljše kot z latinščino.

Analize prevodov

V Katalogu napisov in besed so prikazane delitve zveznega besedila na besede, prevodi v slovenščino in ocene verjetnosti prevodov prebranih napisov.

Upoštevana so do sedaj znana razumevanja mesapskih napisov M. Bora v navedeni literaturi [17] in sicer napisi: 72, 85, 101, 196, 198 in 221.

aide, aidde, ašo, ašša, atida, dšle, eide, ge, gel, id, ide, idee, idova, iti, ode, ošo, ošor, ošš, oššo, paiva, sel, seo, sla, sli, slo, ša, šai, šail, šal, ši, šiaal, šil, šl, šli, šo, šoa, šol, vša, zaide,	ajde, odšel, gre, šel	1, 1, 1, 1, 1, 1, 5, 1, 1, 5, 1, 1, 2, 1, 2, 1, 1, 3, 1, 1, 3, 1, 1, 2, 1, 2, 1, 2, 1, 2, 1, 1, 1, 5, 2, 1, 1, 1	62
ame, ami, aš, eo, ga, im, io, ma, mae, mai, man, mani, me, men, mi, mie, miei, min, moa, moas, moi, nai, naitu, nam, nami, nas, nasa, nase, naš, naz, nen, nes, neš, niei, nm, nnas, nniei, nom, noz, ns, tab, tabo, taboa, tee, tei, tibe, tiei, tistn, to, toa, tobi, toe, toi, tooa, tti, vai, vas, vasa, vaš, vi, zan, zate	zame, jim, moj, meni, nas, nam, tebi, vaš, vi, zate	1, 1, 1, 1, 11, 1, 2, 15, 3, 3, 2, 1, 7, 1, 7, 1, 1, 2, 1, 1, 1, 1, 3, 1, 1, 17, 1, 1, 2, 2, 2, 1, 1, 4, 1, 1, 1, 1, 1, 2, 1, 5, 2, 1, 5, 1, 1, 1, 1, 3, 1, 1, 2, 1, 2, 1, 2, 1, 19, 1, 2, 11, 2, 1	173
an, ana, ano, ean, eden, en, ena, ene, enna, ian, ien, in, ino, un	en, ena, in	18, 2, 1, 4, 1, 4, 2, 1, 1, 2, 1, 10, 1, 1	50
ee, ei, ie, iee, ii,	je	8, 5, 1, 3, 1	18
bil, bilia, bla, blo, nisse, se, si, sma, smo, so, ss, ssi, ste, sva, zi, zo,	bil, si, ste, so	7, 2, 9, 1, 1, 5, 7, 1, 2, 5, 2, 1, 1, 1, 17, 4	66
ata, atai, atas, atata, ate, atei, ati, atifa, ato, atoor, ator, atorr, atto, atu, atute, maz, ocoto, oti, otita, tati, tato,	ata, mož, oči, tata	11, 1, 1, 1, 1, 1, 13, 1, 10, 1, 1, 1, 1, 4, 1, 1, 1, 3, 1, 1, 1	57
dadi, ded, dedi, dedo, detu, sin, sino, son, zet, zin, zinne,	ded, sin, zet	1, 1, 1, 1, 1, 3, 1, 1, 2, 2, 1	15
gen, gena, mat, mate, mati, matia, matira, mato, matonk, matonka, matr, matri, matura, mit, motai, nano, noni, šena, zen, zena, zeni,	žena, mati, nona	1, 1, 9, 1, 6, 2, 3, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 2, 1, 3, 2, 2	41
deiva, diva, dive	deva	1, 3, 1	5
boh, buge,	bog	1, 1	2
briga, brin, brinnaš, mar, mare, mari, nega,	skrb, nega	1, 2, 2, 1, 1, 1, 1	9
bale, baleei, balei, baletas, vala, valat, valdan, valdes, vale, valetas, valla, vallai, vallaid, vallas,	baletnik, veljak, vrednost	2, 1, 1, 6, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 6, 6, 1, 2, 1	31
avi	javi	4	4
blat blatan, blate, blato, ila, illo, ilo,	blato, ilo	6, 1, 1, 1, 1, 1, 1	12
is, isa, iste, isti,	isti	13, 1, 2, 1	17
iua, iva, ivaa, ive, ivva, siva,	živa	1, 5, 1, 1, 1, 1	10
krit, skri, skrita, skro, tajan, taio, tano	skrit	1, 1, 1, 2, 1, 1, 1	8
sea, seiva, sia, sie, siei, sies, siet, sii, soa, soe, ssia, ssivaa, zasio, zoi,	seva, sije, zasije	1, 1, 1, 1, 1, 2, 1, 1, 1, 1, 1, 1	13
sa, saba, se, seb, sebi, ze	se, sebi	3, 1, 8, 1, 1, 1	15
pei, peor, zepoe,	poj	1, 1, 1	3
zao, zav, zil	žal	1, 1, 1	3
dibna, dik, diva, divan, kas, lib, liba, libbi, libi, lip, lpa, lpe, maro, rad, rada, rao, rat, saka, salu, volí, zao, zav,	lep, ljub	1, 1, 1, 1, 1, 1, 2, 1, 1, 1, 1, 2, 1, 2, 1, 1, 1, 1, 1	26
dade, dai, daia, dal, dall, dam, dao, dar, das, dasta, daš, dat, dati, daz, ddao, dei, diva, do, dona, donomo, loan, lon, lona,	daj, dam	1, 1, 1, 3, 1, 7, 2, 2, 1, 2, 6, 1, 2, 5, 1, 4, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 4, 1	50
asira, gla, lai, lei, loi, lte, matri, pas, paste, vid, vit,	ozira, vidi	1, 1, 4, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 2, 2	16

da, dde, de, des, di, do, kor, ten,	da, kar	69, 1, 12, 1, 1, 1, 2, 5	92
dm, teme, teni, tima, tin, tinn, tn,	tema	1, 1, 1, 1, 1, 1, 3	9
osk, oskei, tes, tisan, tisin,	tesen	1, 1, 8, 1, 1	12
tarnata, tgov, tuzi,	tarnati	1, 1, 1	3
bera, beran, beree, ver, verine, verne, verri, verrin	vera, veren	2, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1	9
ba, bas, bi, bo, boa, deiva,	bo, bova	9, 2, 5, 6, 2, 1	25
prodi, prodit, pridita, rodi, rodit, rodita	roditi	5, 2, 3, 1, 1, 1	13
kos, mak, rot	kos, mag	3, 1, 1	5
pa, sa, sai, sei,	saj, toda	4, 1, 1, 2	8
bas, la, lae, le, li, ll, lo,	baš, le	1, 9, 1, 8, 2, 1, 1	23
gar, gir, gor, goria, ori, orr, sgor,	gor	2, 1, 11, 1, 1, 1, 1	18
ka, ke, kei, kel, ker, ko, ku,	ko, ker	7, 3, 2, 1, 1, 11, 1	26
lan, leta, letos, liat, liti,	leto	4, 2, 1, 1, 1	9
nes, nnes,	nesi	7, 1	8
oll, olle	ulje	4, 2	6
pade, pades, pala, pale, pandes, pao, pate,	pade	3, 3, 2, 2, 1, 1, 1	13
pall, pl, po, pol, polai, poll,	potem	1, 13, 2, 5, 1, 1	23
doa, dolas, ras, rasd, rasi	dol	1, 1, 21, 1, 1	25
res, ros, rz, zaras, zaris, zarres	res	5, 1, 1 2, 1, 2	12
vin, vina, vinna	vino	1, 2, 3	6
in, on, ona, oni, onn, onne, ono, onoe, onom, onomo, sve, svi,	on, ona vsi	1, 13, 2, 1, 2, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1	26
ak, as, pak,	ako, če	1, 1, 1	3
dm, doma, dome, domu, zoma	doma	1, 1, 1, 1, 1	5
bal, beil, bl, boll	bolj	3, 1, 1, 2	7
bar, bara, bari, baro, barr, pita	vsaj, vpraša	8, 1, 1, 1, 1, 1	13
beiri, ber, bera, beree	beri	1, 1, 2, 1	5
dazi	dasi	3	3
do, dok	do	5, 3	8
gol, nagi	gol	2, 1	3
ias	jaz	10,	10
iei, ieo, kosi, sit, sita	jej	3, 2, 1, 1, 1	8
im, ima, imiei, ma, mei, mel,	ima	1, 2, 1, 1, 1, 1	7
kas	kasno	3	3
ker, kr,	ker	4, 1	5
kon, kona	konj	3, 1	4
makos	makneš	3	3
giina, gin, kerpani, marta, mor, mork, morke, morki, morko, moroa, morta, mre, rieino, sg, stin	ginil, mrtev, rajni	1, 2, 1, 1, 9, 2, 1, 2, 2, 1, 1, 1, 1, 1, 1	27

mol, moltem, šernaje	moli	4, 1	5
na, nata, natar, nati nd, net, neta, nett, no, nn, nt, nta, ntan, ntav, nti, ot	noter	5, 1, 1, 1, 2, 2, 1, 1, 4, 2, 7, 2, 1, 1, 1, 1	33
nade, tost, upa, upave	nada, up	3, 1, 1, 1	6
nab, ne, ni, nne	ne	1, 4, 4, 1	10
neka, nn, nnaa, pu,	naj	1, 1, 1, 1	4
nev, noa, nnoa, nova, nva	nov	1, 3, 1, 1, 1	7
otor, otoras, potorre, romat, sotor, tor, tora, torar, toras, tore, tori, toria, toris, torna, torre, torres, torri, tourar, tur, turar	tura, pot, potnik	2, 1, 1, 1, 1, 13, 1, 1, 4, 2, 4, 1, 1, 1, 2, 1, 1, 1, 5, 1	45
plastas, plat, plato, plator, platur	plačnik	1, 1, 3, 2, 5	12
Ret, Reti, Rette	Reti	1, 5, 1	7
gunak, porvai, rat, ratou, rvata	bori	1, 1, 2, 1, 1	5
aze, ba, ka, na, od, pri, sa, va, ven, vni,	v, k, s, od, pri, ven	1, 1, 1, 5, 2, 1, 2, 1, 1, 1, 1	17
ita, ova, ta, taa, tai, tala, talae, tas, teta, ti, tis, tisda, tista, to, toto, un, zo	ta, ti	1, 1, 1, 2, 10, 1, 1, 1, 2, 25, 2, 1, 1, 3, 2, 1, 1	56
vas, ves, vs	vse	6, 1, 1	8
za, ze	za	8, 4	12
sa, se, še, ze	še, že	1, 7, 1, 11	20
groš, groše, poula, poulai	groš, polovnjak	1, 2, 1, 2	6
ka, kai, ki	kot, kaj, ki	1, 3, 2	6
kes, kesa	kes	1, 1	2
avil, avita, lam, lomia, nab, nabti, nalomia, savit, tpen	uvil, lomi, zvit	1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1	9
naid, naide, naidei, neidi	najdi	1, 1, 1, 1	4
pia, pil, pio, zalles	pil	1, 1, 1, 1	4
plas, splaz	plaz	1, 1	2
ran, ranniš	raniti	2, 2	4
rin, rinai, riniš, rinn	rini	1, 1, 1, 1	4
tade, teda, tedo	tedaj	1, 1, 1	3
dir, dirr, tekcl,	teči	1, 1, 1	3
ava, tibal, tivas	tava	1, 1, 2	4
oda, vada, voadi, voto	voda	1, 1, 1, 1	4
baos, boas	bati	1, 1	2
kola, kole, tak, toik	tako	1, 1, 1, 1	4
snai, uka, umen, va, vai, ve, vei, vesta	znaj, vej	1, 1, 1, 1, 2, 1, 1, 1	9
son, sorra, svan, zare,	sonce, zor	2, 1, 1, 1	5
kelk, tol,	koliko	1, 2	3

- V primerjavi s pogostimi besedami v venetskih napisih je pri mesapskih začetna pogostost večja in še bolj usmerjena v posmrtno življenje. Najpogostejša je beseda IEI s pomenom jej se pojavlja 125 krat, TA s pomenom tu se pojavlja 80 krat, DA s pomenom da se pojavlja 69 krat in OS s pomenom ostani se pojavlja 38 krat, TI se pojavlja 25 krat in TE se pojavlja 22 krat.
- V venetskih napisih pa so najpogostejše besede: IOI – 71 krat, TI – 49 krat, VI – 44 krat, IAI 40 krat, KOS – 35 krat, VAN – 30 krat in OS 26 krat.
- V retijskih napisih so najpogostejše besede: pa TI – 33 krat, TU – 22 krat in SI – 13 krat, II – 13 krat, NA – 11 krat, GA – 10 krat in LE – 9 krat.
- V starofrigijskih napisih so najpogostejše besede: OS – 31 krat, TI – 19 krat, SI – 15 krat, ATA – 15 krat, TA – 15 krat, TE – 15 krat in NA – 13 krat.

Prikaz pomena posameznih skupin pogostih besed

Primerjava je podana glede na venetske napise, ki so jim mesapski po vsebini najbolj podobni. Upoštewane so le besede iz normalne strani branja, zato je pri venetskih napisih upoštevano enako pravilo v nasprotju z dosedanjimi primerjavami. Zaradi precej večje dolžine mesapskih napisov ne primerjam po številu napisov kot dosedaj, ampak po številu črk.

Imena možnih božanstev

V mesapskih napisih se pojavlja venetska boginja Reita: **Ret** – 1 krat, **Reti** – 5 krat in **Rette** -1 krat skupaj 7 krat in ime Apola – **Apalloa** – 1 krat, skupaj 8 krat.

V venetskih napisih se božanstva pojavljajo kar 86 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 8/86 = 0,112$ ali 8,89 krat manj.

Besede ki izražajo verovanje

Besede: **ar, ara, eir, er, ir, ira, iri, nib, or, ora, ra, rae, raei, rai, rao, rar, re, reai, rei, reio, ri, ria, rie, riei, rii, rio, ro, roa, roe, roi, rro, van, vana, ven**, s pomenom nebo ali raj se pojavljajo 84 krat; besede: **gar, gir, gor, goria, ori, orr, sgor**, s pomenom gor – v nebo se pojavljajo 18 krat; besede: **boh, buge**, s pomenom bog se pojavljajo 2 krat; besede **iua, iva, ivaa, ive, ivva, siva**, s pomenom živa se pojavljajo 10 krat; besede **sea, seiva, sia, sie, siei, sies, siet, sii, soa, soe, ssia, ssivaa, zasio, zoi**, s pomenom sije se pojavljajo 13 krat; besede **bera, beran, beree, ver, verine, verne, verri, verrin**, s pomenom veren se pojavljajo 9 krat; besede **prodi, prodit, pridita, rodi, rodit, rodita**, s pomenom poroditi se pojavljajo 13 krat; besede **mol, moltem, šernaje**, s pomenom moliti se pojavljajo 5 krat; torej se najpogostejši izrazi verovanja pojavljajo skupno 154 krat.

V venetskih napisih se izrazi verovanja pojavljajo 174 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 154/174 = 1,07$ krat več.

Besede ki izražajo željo po ugodnem posmrtnem bivališču

Besede: **son, sorra, svan, zare** s pomenom sonce, zor se pojavljajo 5 krat; besede: **nade, tost, upa, upave** s pomenom nada, up se pojavljajo 6 krat; besede: **dm, teme, teni**,

tima, tin, tinn, tn s pomenom tema, senca se pojavljajo 9 krat; besede: **aa, aai, ae, aea, aeas, aeaš, aee, aeeš, aei, aeia, aeias, aeo, aes, ai, aia, aiai, aias, aie, aiei, aio, ao, aoa, aoe, aos, apa, aspa, aspa, aspi, ea, eai, eal, eao, eaš, eee, eei, eei, eei, ees, eeš, ei, eia, eiai, eias, eiaš, eiaz, eie, eies, eii, eiias, eio, eiol, eo, eoe, esplla, ia, iae, iaei, iaet, iai, lais, lazi, legia, loezis, na, naa, nae, nai, naie, nana, nani, nanser, nin, nina, ninin, niniš, nink, ninkoe, nino, ninši, ninvas, oa, oae, oas, oass, oea, oei, oeiz, oeo, oev, oi, pa, pava, saeo, sana, sanaa, sn, sna, sno, snoi, sp, spa, spe, spi, spla, spo, vasno, zaeias, zania, zesna, zesp, zespa, zzes**, s pomenom aja, leži, nina, sanja, spi se pojavljajo 209 krat; torej skupno 229 krat.

V venetskih napisih se izrazi ugodnega očitka pojavljajo 126 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 229/126 = 2,20$ krat več.

Besede ki izražajo žalost po pokojniku ali žalost nad njegovo usodo

Besede: **eee, eie, iai, iei, ieo, io, ioi, oi, ou** s pomenom jej, joj se pojavljajo 140 krat; besede **ais, boaal, bol, brid, eis, martas, matra** s pomenom bol se pojavljajo 9 krat; besede **zao, zav, zil** s pomenom žal se pojavljajo 3 krat; besede **dm, teme, teni, tima, tin, tinn, tn** s pomenom tema se pojavljajo 9 krat; besede **osk, oskei, tes, tisan, tisin** s pomenom tesen se pojavljajo 12 krat; besede **tarnata, tgov, tuzi** s pomenom toži se pojavljajo 3 krat; besede **pade, pades, pala, pale, pandes, pao, pate** s pomenom pade se pojavljajo 13 krat; besede **doa, dolas, ras, rasd, rasi** s pomenom dol se pojavljajo 25 krat; besede **aide, aidde, ašo, ašša, atida, dšle, eide, ge, gel, id, ide, idee, idova, iti, ode, ošo, ošor, ošš, oššo, paiva, sel, seo, sla, sli, slo, ša, šai, šail, šal, ši, šiaal, šil, šl, šli, šo, šoa, šol, vša, zaide** s pomenom odšel se pojavijo 62 krat; skupno kar 276 krat.

V venetskih napisih se izrazi žalosti pojavljajo 130 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 276/130 = 2,57$ krat več.

Besede ki izražajo sorodstvena razmerja

Besede: **ata, atai, atas, atata, ate, atei, ati, atita, ato, atoor, ator, atorr, atto, atu, atute, maz, ocoto, oti, otita, tati, tato**, s pomenom ata se pojavljajo 57 krat; besede: **gen, gena, mat, mate, mati, matia, matira, mato, matonk, matonka, matr, matri, matura, mit, motai, nano, noni, šena, zen, zena, zeni** s pomenom žena, mati se pojavljajo 49 krat; besede: **dadi, ded, dedi, dedo, detu, sin, sino, son, zet, zin, zinne**, s pomenom ded, sin zet se pojavljajo 15 krat; besede: **deiva, diva, dive** s pomenom deva se pojavljajo 5 krat; skupno se pojavljajo pogostejši izrazi za sorodnike 121 krat.

V venetskih napisih se izrazi sorodstva pojavljajo 51 krat, ata 21x, mati 15x, sin 12x in nona 13x, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 121/51 = 2,87$ krat več.

Besede ki izražajo dar, darovanje, darovalca in osebo za katero se daruje

Besede: **dade, dai, daia, dal, dall, dam, dao, dar, das, dasta, daš, dat, dati, daz, ddao, dei, diva, do, dona, donomo, loan, lon, lona**, s pomenom dar se pojavljajo 50 krat **ame, ami, aš, eo, ga, im, io, ma, mae, mai, man, mani, me, men, mi, mie, miei, min, moa, moas, moi, nai, naidu, nam, nami, nas, nasa, nase, naš, naz, nen, nes, neš, niei, nm, nnas**,

nniei, nom, noz, ns, tab, tabo, taboa, tee, tei, tibe, tiei, tistn, to, toa, tobi, toe, toi, tooa, tti, vai, vas, vasa, vaš, vi, zan, zate, s pomenom zame, zate itd se pojavljajo 173; besede **bil, bilia, bla, blo, nisse, se, si, sma, smo, so, ss, ssi, ste, sva, zi, zo** s pomenom bil si itd se pojavljajo 66 krat; besede: **briga, brin, brinnaš, mar, mare, mari, nega**, s pomenom skrbi se pojavljajo 9 krat; besede: **dibna, dik, diva, divan, kas, lib, liba, libbi, libi, lip, lpa, lpe, maro, rad, rada, rao, rat, saka, salu, voli, zao, zav**, s pomenom lep, ljub se pojavljajo 26 krat besede: **asira, gla, lai, lei, loi, lte, matri, pas, paste, vid, vit**, s pomenom glaj, vidi se pojavljajo 16 krat beseda: **ias** s pomenom jaz se pojavlja 10 krat besede: **iei, ieo, kosi, sit, sita**, s pomenom jej, sit se pojavljajo 8 krat, besede: **im, ima, imiei, ma, mei, mel**, s pomenom ima se pojavljajo 7 krat, torej skupno kar 365 krat.

V venetskih napisih se izrazi darovanja, darovalca in osebo za katero se daruje pojavljajo 207 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 365/207 = 2,13$ krat več.

Besede ki izražajo urok, čarovnijo in čarovnika

Besede: **kos, mak, rot** s pomenom čarovnik, čaraj se pojavljajo 5 krat; besede: **krit, skri, skrita, skro, tajan, taio, tano**, s pomenom skrito se pojavljajo 8 krat ali skupno 13 krat.

V venetskih napisih se izrazi čaranja pojavljajo 64 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 13/64 = 0,25$ ali 4,07 krat manj.

Besede ki izražajo željo, da pokojni ostane mlad ali enak

Besede: **aire, ar, ari, arri, iar, iaro, iaros, iri, mad, molda, ran** s pomenom mlad se pojavljajo 24 krat; besede: **as, os, osa, osda, ose, oses, osi, ost, osta, ostai, ostan, oste, ostel, ostell, osto, ozze, stane, stei, us**, s pomenom ostani, stati se pojavljajo 63 krat; besede: **is, isa, iste, isti**, s pomenom isti se pojavljajo 17 krat, besede: **dm, doma, dome, domu, zoma**, s pomenom dama se pojavljajo 5 krat, besede: **bal, beil, bl, boll**, s pomenom bolje se pojavljajo 7 krat, besede: **nev, noa, nnoa, nova, nva**, s pomenom nov se pojavljajo 7 krat, besede: **plastas, plat, plato, plator, platur** s pomenom plačnik se pojavljajo 12 krat, besede: **naid, naide, naidei, neidi**, s pomenom najdi se pojavljajo 4 krat, torej skupno 139 krat.

V venetskih napisih se dobre želje pojavljajo 111 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 139/111 = 1,51$ krat več.

Besede ki izražajo smrt, ogenj, grob in pokop

Besede: **giina, gin, kerpani, marta, mor, mork, morke** s pomenom smrt in umrl se pojavljajo 27 krat; besede: **garo, gra, graee, graiva, palia, pallenka, tliš, zegia**, s pomenom ogenj, gorenje se pojavljajo 12 krat; besede: **asute, bar, bara, barai, bari, baro, baroa, eama, gr, gra, grave, greb, gron, grov, grove, kata, kote, ner, pare, rarou, reov, ron, rot, rou** s pomenom grob se pojavljajo 43 krat; besede: **blat blatan, blate, blato, ila, illo, ilo**, s pomenom blato, ilo, pokop se pojavljajo 12 krat, besede: **na, nata, natar, nati nd, net, neta, nett, no, nn, nt, nta, ntan, ntav, nti, ot**, s pomenom not se pojavljajo 33 krat, besede: **avil, avita, lam, lomia, nab, nabti, nalomia, savit, tpen**, s pomenom zvit itd se

pojavljajo 9 krat, besede: **andi, dle, eto, ke, kl, kla, las, laso, oto, ova, sem, ta, tao, taota, te, tea, teee, teo, tia, tl, tli, tm, to, tt, tta, tte, ttes**, s pomenom tu se pojavljajo 186 krat, torej skupno kar 322 krat.

V venetskih napisih se beseda vezane na grob in pokop pojavljajo 78 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 322/78 = 4,99$ krat več.

Besede ki izražajo hranjenje

Besede: **iei, ieo, kosi, sit, sita**, s pomenom jej, sit se pojavljajo 8 krat; besede: **pia, pil, pio, zalles** s pomenom pitje se pojavljajo 4, besede: **vin, vina, vinna** s pomenom vino se pojavljajo 6, torej skupno 18 krat.

V venetskih napisih se besede jedi in pijače pojavljajo 16 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 18/16 = 1,36$ krat več.

Besede, ki izražajo boj in bojevnika

Besede: **gunak, porvai, rat, ratou, rvata** s pomenom boj in bojevnik se pojavljajo 5 krat.

V venetskih napisih se besede borbe pojavljajo 13 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 5/13 = 0,47$ ali 2,15 krat manj.

Besede, ki izražajo petje

Besede: **pei, peor, zepoe**, ki izražajo petje se pojavljajo 3 krat.

V venetskih napisih se besede petja pojavljajo 8 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 3/8 = 0,45$ ali 2,21 krat manj.

Besede, ki izražajo potovanje ali romanje

Besede: **otor, otoras, potorre, romat, sotor, tor, tora, torar, toras, tore, tori, toria, toris, torna, torre, torres, torri, tourar, tur, turar** s pomenom tura, pot, potovati se pojavljajo 45 krat; besede: **dir, dirr, tekel** s pomenom teči se pojavljajo 3 krat, besede: **ava, tibal, tivas** s pomenom tava se pojavljajo 4 krat, torej skupno 52 krat.

V venetskih napisih se besede potovanja pojavljajo 34 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 52/34 = 1,85$ krat več.

Besede, ki izražajo stvari

Besede: **bale, baleei, balei, baletas, vala, valat, valdan, valdes, vale, valetas, valla, vallai, vallaid, vallas** s pomenom veljak se pojavljajo 31 krat; besede **oll, olle** s pomenom ulje se pojavljajo 6 krat; besede **lan, leta, letos, liat, liti** s pomenom leto se pojavljajo 9 krat; besede **kon, kona** s pomenom konj se pojavljajo 4 krat; besede **groš, groše, poula, poulai** s pomenom groš, polovnjak se pojavljajo 6 krat, besede **plas, splaz** s pomenom plaz se pojavljajo 2 krat, besede **oda, vada, voadi, voto** s pomenom voda se pojavljajo 4 krat, torej skupno 68 krat.

V venetskih napisih se besede za stvari pojavljajo 30 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 68/30 = 2,74$ krat več.

Besede, ki izražajo delovanje

Besede: **avi** s pomenom javi se pojavljajo 4 krat; besede: **ba, bas, bi, bo, boa, deiva** s pomenom bova se pojavljajo 25 krat; besede: **nes, nnes** s pomenom nesi se pojavljajo 8 krat; besede: **bar, bara, bari, baro, barr, pita** s pomenom vpraša se pojavljajo 13 krat; besede: **beiri, ber, bera, beree** s pomenom bere se pojavljajo 5 krat; beseda **makos** s pomenom makne se pojavlja 3 krat; besede: **snai, uka, umen, va, vai, ve, vei, vesta** s pomenom ve se pojavljajo 9 krat; besede: **kes, kesa** s pomenom kes se pojavljajo 2 krat; besede: **ran, ranniš** s pomenom rana se pojavljajo 4 krat; besede: **rin, rinai, riniš, rinn** s pomenom rine se pojavljajo 4 krat; besede: **baos, boas** s pomenom bojiš se pojavljajo 2 krat; toraj skupno 79 krat.

V venetskih napisih se besede delovanja pojavljajo 23 krat, zato se v mesapskih napisih pojavljajo $7869/6507 \times 79/23 = 4,15$ krat več.

Primerjave potrjujejo namembnost mesapskih napisov, saj so besede namenjene pokojnim in pokopu mnogo pogostejše. Pogostejše so tudi sorodstvene besede, saj se pokopavajo sorodniki in to je razvidno tudi iz te pogostosti. Bistveno manj je besed božanstev, čaranja, boja in petja, kar pomeni, da so smrt jemali bolj naravno, ob nedvoumнем verovanju v posmrtno življenje.

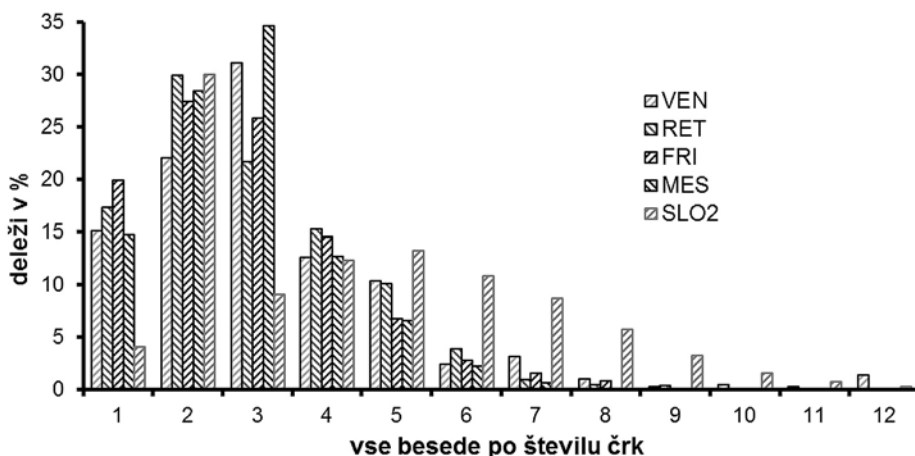
Primerjava besed

Primerjava dolžin vseh besed

Primerjava dolžin vseh besed naslednjih vzorcev je glede na dolžino besed podana v grafu 3 in v tabeli 13.

SLO2	slovenskih besedil, upoštevan je vzorec S2	[34]
VEN	venetskih napisov brez ponavljalnih in objokovalnih delov	[21]
RET	retijskih napisov	[22]
FRI	starofrigijskih napisov	[23]
MES	mesapskih napisov	[36]

Graf 3: Primerjava dolžin vseh slovenskih, venetskih, retijskih, starofrigijskih in mesapskih besed



- Iz grafa je razvidno bistveno odstopanje pri eno črkovnih besedah, kar je pogojeno z mnogimi okrajšavami.
- Nesorazmerje pri slovenščini je pri dve črkovnih besedah je pogojeno s knjižnim jezikom, ki veliko eno-črkovnih besed v slovenskih narečjih, piše kot dve-črkovne besede.
- Pri tri-črkovnih besedah pa je razlika predantičnih napisov pogojena z mnogimi vzkliki: AIA, IOI itd, ki so najpogostejši pri venetskih napisih ter IEL, ki so pogoste v mesapskih napisih.
- Opazno je večje odstopanje vseh predantičnih napisov pri daljših besedah, ki v kratkih napisih niso pogoste.

Tabela 13: Porazdelitev po dolžinah vseh besed

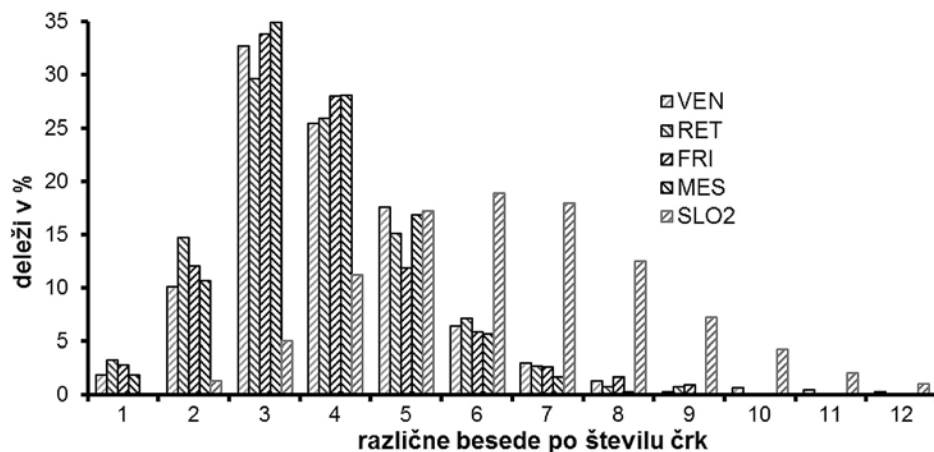
Število črk	Števila vseh besed				Deleži v odstotkih				
	VEN	RET	FRI	MES	VEN	RET	FRI	MES	SLO2
1	366	135	173	343	15,09	17,33	19,95	14,68	4,10
2	534	233	238	663	22,01	29,91	27,45	28,38	30,00
3	754	169	224	810	31,08	21,69	25,84	34,67	9,05
4	306	119	126	296	12,61	15,28	14,53	12,67	12,35
5	251	79	59	154	10,35	10,14	6,81	6,59	13,20
6	59	30	24	51	2,43	3,85	2,77	2,18	10,80
7	76	7	14	16	3,13	0,90	1,61	0,68	8,70
8	24	4	7	3	0,99	0,51	0,81	0,13	5,70
9	6	3	1	0	0,25	0,39	0,12	0,00	3,25
10	11	0	0	0	0,45	0,00	0,00	0,00	1,60
11	6	0	1	0	0,25	0,00	0,12	0,00	0,70
12	33	0	0	0	1,36	0,00	0,00	0,00	0,30
VSE	2426	779	867	2336	100	100	100	100	99,75

- Pri slovenščini vsota deležev ni 100 %, saj se daljše besede še nadaljujejo.

Primerjava dolžin različnih besed

Primerjavo dolžin različnih besed izvedemo s porazdelitvijo dolžin različnih besed, ki je podana v poglavju 5.2.2 Dolžine besed na sliki 14 [34]. Primerjava različnih besed brez obratne smeri branja je podana v Grafu 4 in tabeli 14 za skupine:

SLO2	deleži različnih besed v drugem vzorcu slovenskih besedil po številu črk	[34],
VEN	deleži različnih besed prebranih venetskih besedil po številu črk	[37],
RET	deleži različnih besed prebranih retijskih besedil po številu črk	[38],
FRI	deleži različnih besed prebranih starofrigijskih besedil po številu črk	[39],
MES	deleži različnih besed prebranih mesapskih napisov	[41].

Graf 4. Porazdelitev po dolžinah različnih besed vseh vzorcev

- Ta primerjava od vseh najbolj odstopa od slovenskih besedil, kar je razumljivo, saj je nabor različnih venetskih, retijskih in mesapskih besed zaradi velike podobnosti večine napisov, primerjalno zelo majhen.
- Izrazito so očitne okrajšave in kratki vzkliki žalosti, zato je podobnost venetskih, retijskih, starofrigijskih in mesapskih zapisov dokaj velika.
- Dobro je ujemanje s slovenskim vzorcem pri pet-črkovnih besedah, pri daljših besedah pa ujemanje hitro pada in pri deset in več črkovnih besedah ujemanja ni več, razen pri venetskih napisih, zaradi imena božanstva Trumusicatei v različnih oblikah.

Tabela 14: Porazdelitev po dolžinah različnih besed po vseh vzorcih

Število črk	Števila različnih besed				Deleži v odstotkih				
	VEN	RET	FRI	MES	VEN	RET	FRI	MES	SLO 2
1	21	17	18	19	1,86	3,26	2,78	1,83	0,20
2	114	76	78	111	10,11	14,59	12,04	10,67	1,26
3	369	153	219	363	32,71	29,37	33,80	34,90	5,05
4	287	137	181	292	25,44	26,30	27,93	28,08	11,20
5	198	79	77	175	17,55	15,16	11,88	16,83	17,18
6	72	37	38	59	6,38	7,10	5,86	5,67	18,88
7	34	14	17	17	3,01	2,69	2,62	1,63	17,95
8	15	4	11	3	1,33	0,77	1,70	0,29	12,47
9	3	4	6	0	0,27	0,77	0,93	0,00	7,25
10	7	0	1	1	0,62	0,00	0,15	0,10	4,30
11	5	0	1	0	0,44	0,00	0,15	0,00	2,06
12	3	0	1	0	0,27	0,00	0,15	0,00	1,00
VSE	1128	521	648	1040	100	100	100	100	98,80

- Pri slovenščini vsota deležev ni 100 %, saj se tudi daljše različne besede še nadaljujejo.

Primerjava povprečnih dolžin besed in napisov

Primerjava povprečnih dolžin vseh besed

Primerjava povprečnih dolžin vseh besed in predantičnih napisov: v venetskih napisih brez ponavljalnih in objokovalnih delov VEN, v retijskih RET, v starofrigijskih FRI, v mesapskih napisih MES ter v slovenskih leposlovnih besedilih SLO.

VEN	vseh besed	$7879/2426 = 3,25$ črk napisov	$2426/421 = 5,76$ besed	[21]
RET	vseh besed	$2301/ 779 = 2,95$ črk napisov	$779/219 = 3,56$ besed	[22]
FRI	vseh besed	$2438/ 867 = 2,81$ črk napisov	$867/207 = 4,19$ besed	[23]
MES	vseh besed	$6507/2340 = 2,87$ črk napisov	$2340/303 = 7,72$ besed	[36]
SLO	vseh besed	$= 4,55$ črk		[34]

Povprečna dolžina vseh besed v slovenskih leposlovnih vzorcih je 4,55 črk, ob upoštevanju mnogih okrajšav zaradi težavnega pisanja v kamen, kost ali keramiko in narečnih govorov, ki krajšajo besede, pa moramo pričakovati v pred-antičnih napisih precej krajše povprečne dolžine besed, to je okoli tri črke. Venetski napisi imajo največjo povprečno dolžino besed, predvsem zaradi številnih daljših imen božanstev.

Mesapski napisi so v povprečju najdaljši s 7,72 besedami, Venetski napisi so krajši s 5,76 besedami, starofrigijski so še krajši s 4,19 besedami, retijski pa so najkrajši s 3,56 besedami.

Primerjava povprečnih dolžin različnih besed

Primerjava povprečnih dolžin različnih besed brez obratne smeri branja: v venetskih s ponavljalnimi in objokovalnimi deli, v retijskih in mesapskih napisih ter v slovenskih leposlovnih besedilih.

VEN	razl. besed	$4469/1126 = 3,97$ črk napisov	$1126/421 = 2,67$ besed	[37]
RET	razl. besed	$1959/ 521 = 3,76$ črk napisov	$521/219 = 2,38$ besed	[38]
FRI	razl. besed	$2461/ 648 = 3,80$ črk napisov	$648/207 = 3,13$ besed	[39]
MES	razl. besed	$3880/1040 = 3,73$ črk napisov	$1040/303 = 3,43$ besed	[41]
SLO	razl. besed	$= 8,00$ črk		[34]

Povprečna dolžina različnih besed v slovenskih leposlovnih vzorcih je 8,00 črk, ob upoštevanju mnogih okrajšav zaradi težavnega pisanja v kamen, kost ali keramiko in narečnih govorov, ki krajšajo besede, pa moramo pričakovati v pred-antičnih napisih tudi precej krajše povprečne dolžine različnih besed in sicer okoli štiri črke, to je približno le polovico dolžine slovenskih leposlovnih besed, saj so zaradi okrajšav pogoste tudi različne kratke besede.

Povprečna dolžina različnih besed se dovolj dobro ujema s predpostavljeno dolžino 4 črk. Glede na vse besede, se povprečne dolžine različnih venetskih besed povečajo za 0,72 črke ali za 22 %, pri retijskih besedah se povečajo za 0,81 črke ali 27 %, pri starofrigijskih besedah se povečajo za 0,99 črke ali za 36 % in pri mesapskih besedah se povečajo za 0,99 črke ali za 36 %.

Pri različnih besedah je razmerje povprečnih dolžin napisov spremenjeno, saj so venetski in mesapski napisi po vsebini zelo podobni in je zmanjšanje zato največje. Mesapski napisi imajo povprečno največ različnih besed, starofrigijski manj venetski še manj in retijski najmanj. Povprečne dolžine napisov pri različnih besedah se pri venetskih napisih zmanjšajo za 3,09 besed, pri mesapskih za 4,29 besed, pri starofrigijskih za 1,06 in pri retijskih za 1,18 besed.

Primerjava najpogostejših besed

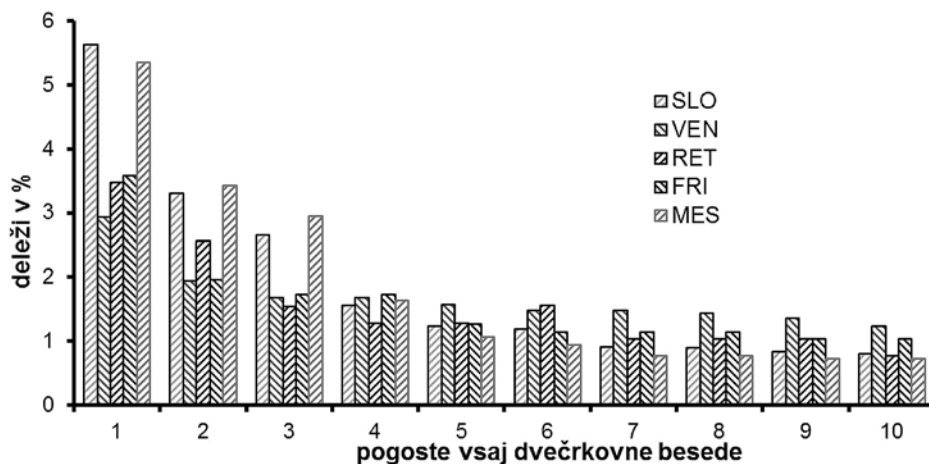
V poglavju 5.2.1 Rast besednega zaklada je tudi tabela 35 z najpogostejšimi besedami obeh vzorcev z njihovimi deleži [34], zato primerjamo tudi na tej osnovi. V tabeli 15 in grafu 5 je 10 najpogostejših vsaj dvehčrkovnih besed v slovenskih besedilih ter v venetskih, retijskih in mesapskih napisih, brez obratne smeri branja in z njihovimi deleži.

Tabela 15: Deset najpogostejših vsaj dvehčrkovnih slovenskih, venetskih, retijskih in mesapskih besed z njihovimi deleži

SLO	je/5,63	in/3,31	se/2,65	da/1,56	na/1,24	so/1,19	pa/0,91	ne/0,90	ki/0,84	bi/0,80
VEN	ioi/2,93	ti/1,94	iai/1,69	ego/1,69	vi/1,57	donasto/1,48	megeo/1,48	kos/1,44	Reiti/1,36	van/1,24
RET	ti/3,47	tu/2,57	si/1,54	ii-je/1,28	ga/1,28	le/1,56	ke/1,03	iti/1,03	ie/1,03	iai/0,77
FRI	os/3,58	ti/1,96	ata/1,73	si/1,73	mi/1,27	da/1,15	na/1,15	ie/1,15	toj/1,04	ak/1,04
MES	iei/5,35	ta/3,42	da/2,95	os/1,63	ti/1,07	te/0,94	an/0,77	ra/0,77	to/0,73	zi/0,73

- Medtem ko najpogostejše slovenske besede niso razumljive brez stavčnih povezav z ostalimi besedami razen besede so, je pri venetskih besedilih samostojno razumljivih kar vseh 10 besed, pri retijskih 5 besed, pri starofrigijskih 6 besed, pri mesapskih pa že 7 besed; vse te besede so odebeljene.

Graf 5: Deset najpogostejših vsaj dvehčrkovnih slovenskih, venetskih, retijskih in mesapskih besed uvrščenih po njihovih deležih



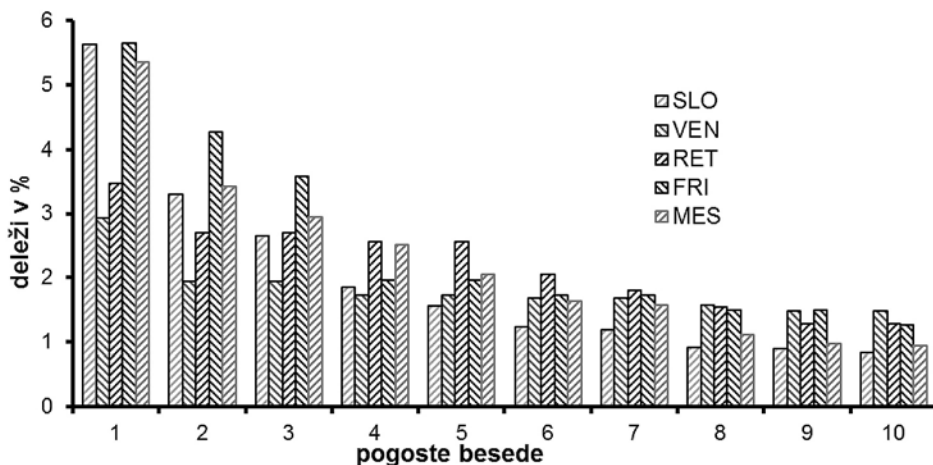
- Slovenski leposlovni vzorci so pretežno povedni, zato so najpogostejše besede JE, IN in SE; venetski so usmerjeni k pokojnikom zato so najpogostejše besede IOI, TI in IAI; retijski so usmerjeni v neposredno delovanje zato so najpogostejše besede TI, TU in SI; starofrigijski pa so usmerjeni tako k pokojnikom kot k delovanju zato so najpogostejše besede OS, TI in ATA, mesapski pa so izrazito usmerjeni k pokojnim, zato so najpogostejše besede IEI, TA, DA in OS.

Pomembna razlika se pokaže, če upoštevamo tudi enočrkovne besede, saj jih je zaradi okrajšav in narečnega zapisa bistveno več kot pa v knjižnem jeziku, ki ga predstavlja slovenski vzorec. Ti podatki so pokazani v tabeli 16 in grafu 6.

Tabela 16: Deset najpogostejših slovenskih, venetskih in retijskih besed z njihovimi deleži

SLO	je/5,63	in/3,31	se/2,65	v/1,86	da/1,56	na/1,24	so/1,19	pa/0,91	ne/0,90	ki/0,84
VEN	ioi/2,93	ti/1,94	t-tu/1,94	i-je/1,73	i-in/1,73	iai/1,69	ego/1,69	vi/1,57	donasto/1,48	mego/1,48
RET	ti/3,47	e-je/2,70	i-in/2,70	tu/2,57	i-je/2,57	t-tu/2,05	l-le/1,80	si/1,54	ga/1,28	ii-je/1,28
FRI	s-s/5,65	e-je/4,27	os/3,58	ti/1,96	t-tu/1,96	ata/1,73	si/1,73	t-ta/1,50	a-toda/1,50	mi/1,27
MES	iei/5,35	ta/3,42	da/2,95	s-si/2,52	t-tu/2,05	os/1,63	a-toda/1,58	e-je/1,11	l-le/0,98	te/0,94

Graf 6: Deset najpogostejših slovenskih, venetskih, retijskih in mesapskih besed uvrščenih po njihovih deležih



- Deleži mesapskih besed so bistveno bližji slovenskemu vzorcu od ostalih, saj je njihova razporeditev skoraj enaka slovenski.
- Tudi pri tem prikazu je razmerje podobno, saj najpogostejše slovenske besede niso samostojno razumljive, venetske pa so samostojno razumljive še vedno v 8 primerih, samostojno razumljive retijske so še 4, starofrigijskih je 6, mesapskih pa je tudi 6; vse te besede so odebeljene.
- Deleži se v tem primeru povečajo, saj se je pri slovenščini pojavila ena, pri venetskih napisih tri, pri retijskih, starofrigijskih in mesapskih napisih pa kar pet enočrkovnih pogostih besed. Pri enočrkovnih besedah je poleg črke podan tudi njihov pomen.

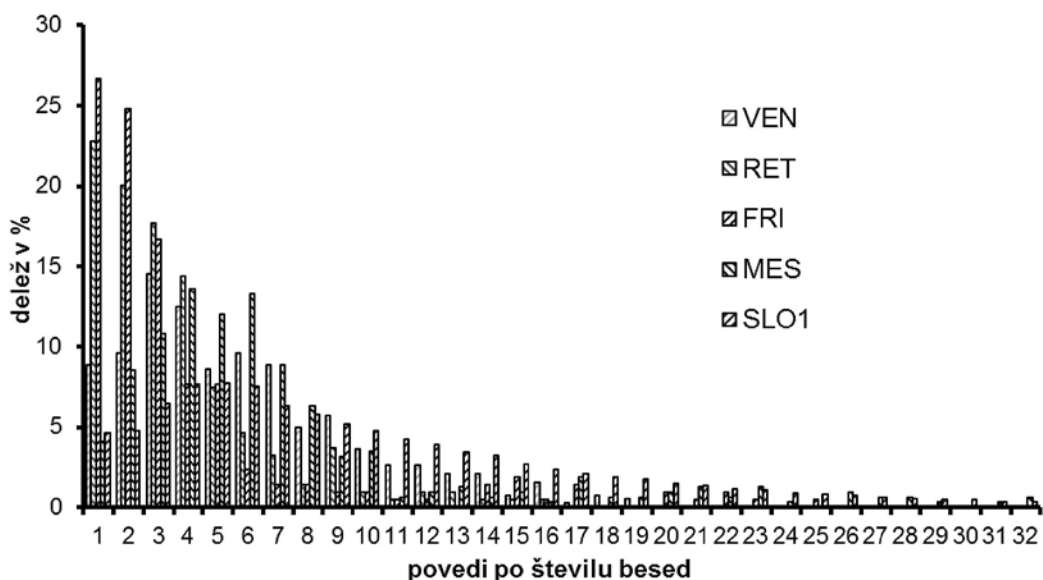
- Največja sprememba je pri starofrigijskih napisih, kjer je pojava dve zelo pogosti enočrkovni besedi.
- Od četrte pogoste besede imajo vsi predantični napisi večje deleže kot slovenski leposlovnji napisi, razlog pa je v manjšem obsegu opazovanih besed.

Primerjava dolžin povedi

V poglavju 5.3.1 Dolžina povedi pa je tudi slika 17: Porazdelitev dolžin povedi v besedah za vsak vzorec posebej [34]. Tudi to sliko bomo primerjali z vzorcema mesapskih povedi na Grafu 7, podatki pa so v tabeli 17.

VEN	deleži prebranih venetskih besedil brez pon. in obj. delov po številu besed	[21]
RET	deleži vseh prebranih retijskih besedil po številu besed	[22]
FRI	deleži vseh prebranih starofrigijskih besedil po številu besed	[23]
MES	deleži vseh prebranih mesapskih besedil po številu besed	[36]
SLO1	deleži povedi v prvem vzorcu slovenskih besedil po številu besed	[34]

Graf 7: Dolžine povedi venetskih, retijskih, mesapskih in slovenskih besedil po številu besed



- Tudi tu je opazna razlika pri zelo kratkih napisih, kjer še posebej izstopajo starofrigijski napisi na keramiki, pa tudi kratki retijski napisi na kosteh, kar je razumljivo, saj je težko primerjati običajno pisano besedo s skromnimi posvetilnimi ali sporočilnimi napisi. Dobro ujemanje venetskih, retijskih in starofrigijskih napisov je le pri 5 besednih povedih, medtem ko mesapski še odstopajo in se približujejo šele pri 8 besednih povedih.
- Bistvena razlika je pri povprečno precej daljših mesapskih napisih, kjer je precej boljše ujemanje skoraj pri vseh dolžinah povedi.

Tabela 17: Primerjava števila in deležev povedi po številu besed

Število besed	Števila besed				Deleži v odstotkih				
	VEN	RET	FRI	MES	VEN	RET	FRI	MES	SLO1
1	34	49	56	13	8,83	22,79	26,67	4,11	4,61
2	37	43	52	27	9,61	20,00	24,76	8,54	4,74
3	56	38	35	34	14,55	17,67	16,67	10,76	6,45
4	48	31	16	43	12,47	14,42	7,62	13,61	7,65
5	33	16	16	38	8,57	7,44	7,62	12,03	7,7
6	37	10	5	42	9,61	4,65	2,38	13,29	7,49
7	34	7	3	28	8,83	3,26	1,43	8,86	6,32
8	19	3	3	20	4,94	1,40	1,43	6,33	5,75
9	22	8	2	10	5,71	3,72	0,95	3,16	5,15
10	14	2	2	11	3,64	0,93	0,95	3,48	4,79
11	10	1	1	2	2,60	0,47	0,48	0,63	4,24
12	10	2	1	3	2,60	0,93	0,48	0,95	3,88
13	8	2	0	4	2,08	0,93	0,00	1,27	3,4
14	8	1	3	2	2,08	0,47	1,43	0,63	3,2
15	3	1	4	3	0,78	0,47	1,90	0,95	2,66
16	6	1	1	1	1,56	0,47	0,48	0,32	2,35
17	1	0	3	6	0,26	0,00	1,43	1,90	2,11
18	3	0	0	2	0,78	0,00	0,00	0,63	1,88
19	2	0	0	2	0,52	0,00	0,00	0,63	1,74
20	0	0	2	3	0,00	0,00	0,95	0,95	1,48
21	0	0	1	4	0,00	0,00	0,48	1,27	1,35
22	0	0	2	2	0,00	0,00	0,95	0,63	1,18
23	0	0	1	4	0,00	0,00	0,48	1,27	1,11
24	0	0	0	1	0,00	0,00	0,00	0,32	0,87
25	0	0	1	0	0,00	0,00	0,48	0,00	0,8
26	0	0	0	3	0,00	0,00	0,00	0,95	0,74
27	0	0	0	2	0,00	0,00	0,00	0,63	0,61
28	0	0	0	2	0,00	0,00	0,00	0,63	0,58
29	0	0	0	1	0,00	0,00	0,00	0,32	0,48
30	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,5
31	0	0	0	1	0,00	0,00	0,00	0,32	0,35
32	0	0	0	2	0,00	0,00	0,00	0,63	0,34
Skupaj	385	215	210	316	100	100	100	100	96,5

– Pri slovenščini vsota deležev ni 100 %, saj se daljše povedi še nadaljujejo.

Pri mesapskih napisih so daljši napisi deljeni na posamezne zaključene celote: napis 37 na 17 in 20; napis 166 na 32, 28, 26, 27 in 27; napis 191 na 28 in 24; napis 192 na 20, 23, 26, 23 in 12 ter napis 195 na 21, 26, 21 in 19 besed. Zato se število napisov v tem prikazu poveča za 13 in je 316.

Verjetnosti prečkovanj in prevodov

Verjetnosti prečkovanja in razumevanja napisov so za vsak napis posebej podane v Katalogu napisov in prevodov. Ocene so podane na podlagi postavljenih kriterijev. Zbir verjetnosti pa statistično uvršča napise glede prečkovanj in branj po kriterijih podanih v delovnih hipotezah.

Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prečkovanj:

Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prečkovanj so podani v tabeli 18.

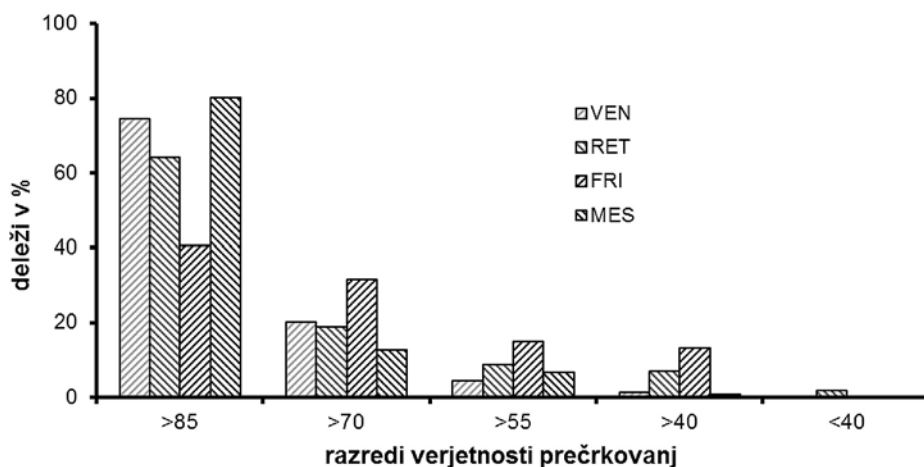
Tabela 18: Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prečkovanj za napise, besede in črke

Ocena prečkovanj	Kriterij v odstotkih	Napisi		Besede		črke	
		število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek
odlično	> 85	243	80,20	1753,00	74,91	4845,00	74,46
prav dobro	> 70	38	12,54	407,00	17,39	1154,00	17,73
dobro	> 55	20	6,60	161,00	6,88	453,00	6,96
zadostno	> 40	2	0,66	19,00	0,81	55,00	0,85
nezadostno	< 40	0	0,00	0	0,00	0	0,00
SKUPAJ		303	100	2340	100	6507	100

- Odlično oceno prečkovanja je dobilo več kot 80 %, verjetnost prečkovanj besed in črk pa se zmanjša, kar je pogojeno s slabšo berljivostjo daljših napisov.

Primerjava verjetnosti prečkovanj venetskih, retijskih, starofrigijskih in mesapskih napisov je podana tudi na grafu 8.

Graf 8: Primerjava verjetnosti prečkovanj venetskih, retijskih, starofrigijskih in mesapskih napisov



- Graf kaže na najboljše prečrkovanje mesapskih besedil celo v primerjavi z venetskimi besedili, saj je delež odličnega prečrkovanja največji, zato pa je delež prav dobrega in dobrega manjši.

Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prevodov:

Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prevodov so podani v tabeli 19.

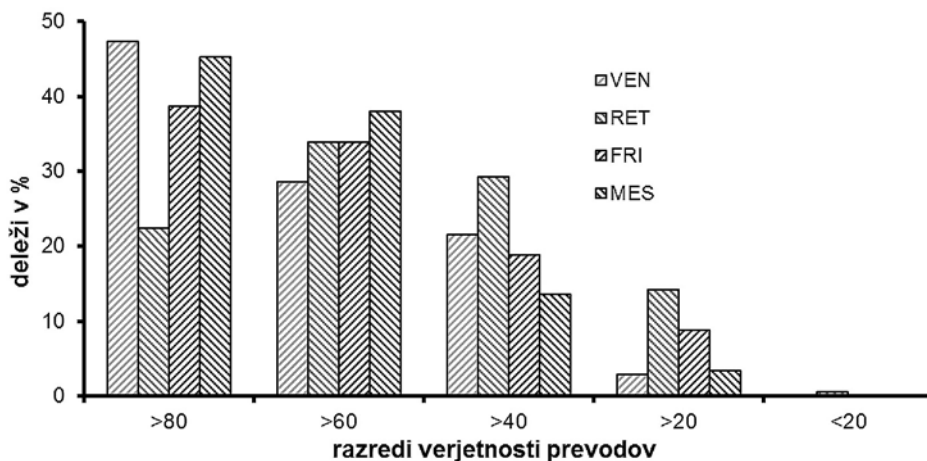
Tabela 19: Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prevodov za napise, besede in črke

Ocena prevodovj	Kriterij v odstotkih	Napisi		Besede		Črke	
		število	odstotek	število	odstotek	število	odstotek
odlično	> 85	137	45,21	991,00	42,35	2785,00	42,80
prav dobro	> 70	115	37,95	893,00	38,16	2442,00	37,53
dobro	> 55	41	13,53	397,00	16,97	1129,00	17,35
zadostno	> 40	10	3,30	59,00	2,52	151,00	2,32
nezadostno	< 40	0	0,00	0	0,00	0	0,00
SKUPAJ		303	100	2340	100	6507	100

- Odlično oceno prevodov je dobilo več kot 45 % prevedenih napisov, odlično in prav dobro pa celo več kot 83 %, verjetnost prevedenih besed in črk pa je precej manjša, kar je prav tako pogojeno s slabšo berljivostjo daljših napisov.

Primerjava verjetnosti prevodov venetskih, retijskih, starofrigijskih in mesapskih napisov je podana tudi na grafu 9.

Graf 9. Primerjava verjetnosti prevodov venetskih, retijskih, starofrigijskih in mesapskih napisov



- Graf kaže na dobro razumevanje mesapskih besedil, saj je celo nekoliko boljše od razumevanja venetskih in starofrigijskih ter precej boljše od retijskih besedil. Zanesljivost prevodov je bistveno povezana z namembnostjo mesapskih napisov, ki so v veliki večini nagrobni.

Rezultati prečrkovanj in prevajanj so ustrezni in kažejo na uspešno zaključeno delo. Pri obravnavi starih zapisov ni možno vedno ugotoviti dejanske vsebine, zato sta pri vsakem napisu ocenjena tako verjetnost prečrkovanja kot prevajanja. Možne so vedno izboljšave, ki se bodo pojavile z novimi, doslej še neznanimi besedili in s še izboljšanim razumevanjem že znanih mesapskih napisov.

Katalog mesapskih napisov, besed in prevodov

Na podlagi navedenih pogostih besed so bila zvezna besedila ustrezno deljena na posamezne besede z znanim pomenom. To je omogočilo prevode napisov s pomočjo sedanjega slovenskega jezika. Prevodi so oblikovani tako, da se kar najbolj prilagodijo izvornemu zapisu, zato je besedni red prevoda tak, kot je besedni red v napisu, zato ne zvene sodobno, vendar tako bolje kažejo na jezik tedanjega časa. Nprevedeni so le zelo kratki in zelo poškodovani ali zelo nepopolni zapisi, saj ni moč z zadostno zanesljivostjo ugotoviti njihove vsebine. Prebranim mesapskim napisom so podane njihove verjetnosti prečrkovanja in razumevanja. Vsa besedila so označena z običajnimi oznakami in so zbrana v posebni prilogi Katalog mesapskih napisov, besed in prevodov [36].

Slovar mesapskega jezika

Na podlagi razumljenih in prevedenih napisov je sestavljen tudi Slovar mesapskega jezika, ki obsega 1209 besed, najdenih v znanih mesapskih napisih. Tudi v besednjaku so podane različice, saj ni možno vedno upoštevati prav določeno vsebino pri tako različnem zapisovanju, kot je razvidna iz zapisa pogostejših in znanih mesapskih besed. Besednjak zajema besede zapisane v originalnem prečrkovanju, njihov pomen v slovenskem jeziku z navedbo preoblikovanja in jezikovne uporabe, pomen v angleškem jeziku, navedbo v katerem zapisu je dana beseda in potrebna pojasnila. Besede iz obratno berljivih napisov so označene s poševno oznako napisa. Besednjak je pripravljen v posebni prilogi Slovar mesapskega jezika [41].

Analiza narečnosti mesapskega jezika

Temeljno primerjavo stopnje narečnosti bomo izvedli na najboljšem vzorcu, to je na besedah, ki so zbrane v Slovarju venetskega jezika [37], v Retijskem [38] in Starofrigijskem besednjaku [39] ter v Slovarju mesapskega jezika [41]. Osnova za navedene slovarje so: Katalog Venetskih napisov, besed in prevodov [18], Katalog Retijskih napisov, besed in prevodov [19], Katalog Starofrigijskih napisov, besed in prevodov [20] in Katalog mesapskih napisov, besed in prevodov [36]. Upoštevane so le besede iz običajne smeri branja, ki je praviloma podana z usmerjenostjo črkovnih znakov. Zajete besede predstavljajo takratni govor in se lahko delijo v razne skupine, ki omogočajo poglobljeno ugotavljanje povprečne

ocene narečnosti. Besede delimo v štiri temeljne in za narečnost pomembne skupine, ki so podane v tabeli 20.

Tabela 20: Skupine besed pomembne za ugotavljanje narečnosti

Izločilna skupina	imena, neslovenske besede in neznačilne slovenske besede
Skupina okrajšav	besede okrajšane na koncu besed
Knjižna skupina	besede slovenskega knjižnega jezika ali drugih slovanskih jezikov
Narečna skupina	besede slovenskih narečij

Razdelitev v navedene skupine je v veliki večini nesporna, v mejnih primerih pa gre za osebno presojo. Imena, neslovenske besede in neznačilne slovenske besede so besedni vrinki, ki niso značilni za slovenski jezik in jih je treba izločiti. Besede z okrajšavami na koncu besed, kjer ni mogoče ugotoviti niti narečnih oblik, ki sicer krajšajo oblike knjižnih besed, so uvrščene v drugo skupino. Besede, ki so okrajšane na začetku ali v sredini in imajo ustrezne končnice, so uvrščene bodisi v slovensko knjižno ali slovensko narečno skupino.

Slovenska narečja niso strokovno zajeta v slovarjih narečij, ampak so opisana le po značilnostih posameznih narečnih govorov. Narečja hitro izginjajo, zato so mlajši bralci prikrajšani, saj večinoma ne poznajo lepote naših slovenskih narečij. Imajo po možnost seznanjanja z nekaterimi narečji, saj jih je več dostopnih na spletu, v datotekah in v knjigah, ki so jim lahko v pomoč pri ohranjanju naše jezikovne dediščine. Navajam le slovar Wikipedije [43 [6]], ki pa ne zajema polglasnikov in drugih različnih izgovorjav, ki izdatno razširjajo narečni besedni zaklad.

Pri venetskih napisih je nekaj imen narodnosti ter obilo imen bogov in netipičnih besed, ki jih retijski in starofrigijski napisi praktično ne vsebujejo. To so jezikovni vrinki, ki popačijo jezikovno sliko in jih je treba izločiti, zato so venetske besede ustrezno upošteevane v popravljeni skupini V-KOR [16].

Nekaj takih besed je tudi med mesapskimi besedami, ki bodo prikazane v tabeli 21, kot izločeni jezikovni vrinki.

Tabela 21: Izločeni jezikovni vrinki

ime narodnosti – Ilirai	1x	
imena bogov Reita – 7x in Apola – 1x, skupaj	8x	
skupine BALE, BALET in VALA, VALDAN, skupaj	25x	
besedi DONO, DONOMO, skupaj	2x	
skupine vseh besedi TORA in TORNA	46x	skupaj 72

– vse ostale netipične besede – 53x, so zajete tudi v korigirani primerjavi [36].

Narečna analiza vseh besed

Analiza narečnosti vseh besed je izvedena za venetski, retijski, starofrigijski in mesapski jezik tako kot je izvedena v prvi analizi narečnosti [18]. Vse besede so označene glede na ustrezno skupino pomembno za ugotavljanje narečij podanih v tabeli 20.

Števila vseh besed in deleži vseh besed navedenih jezikov v obravnavanih napisih, zbranih v ustreznih katalogih, so po navedenih skupinah v tabeli 20, prikazani v tabeli 22 za naslednje skupine.

VEN	vseh venetskih besed brez obratne smeri branja ter pon. in obj. delov	[18]
RET	vseh retijskih besed brez obratne smeri branja	[19]
FRI	vseh starofrigijskih besed brez obratne smeri branja	[20]
MES	vseh mesapskih besed brez obratne smeri branja	[36]
V-KOR	vseh korig. ven. besed brez obr. smeri branja in brez pon. in obj. delov	[16]
M-KOR	vseh korigiranih mesapskih besed brez obratne smeri branja	[36]

Okrajšave:

NE-S	netipične slovenske besede	OKR	okrajšane besede
SK	slovenske knjižne besede	SN	slovenske narečne besede

Tabela 22: Števila in deleži vseh besed po navedenih skupinah

Obravnavani jezik	Števila vseh besed					Deleži v odstotkih				
	NE-S	OKR	SK	SN	VSE	NE-S	OKR	SK	SN	VSE
VEN	436	262	832	1278	2808	15,53	9,33	29,63	45,51	100
RET	36	115	265	687	1103	3,26	10,43	24,03	62,28	100
FRI	59	124	383	601	1167	5,06	10,63	32,82	51,50	100
MES	125	241	868	1601	2835	4,41	8,50	30,62	56,47	100
V-KOR	104	262	832	1278	2476	4,20	10,58	33,60	51,62	100
M-KOR	53	241	868	1601	2763	1,92	8,72	31,42	57,94	100

- Delež narečnosti vseh besed je pri vseh štirih navedenih skupinah napisov: RET, FRI, V-KOR in M-KOR več kot 51 %, delež slovenskih knjižnih besed, po katerih bi lahko ugotavljali slovnične oblike, pa manjši od 34 %.
- Retijski jezik kaže največjo stopnjo narečnosti, kar je delno pogojeno s kratkimi napisi na kosteh, ki še poudarjajo narečne okrajšave. Sledi mu mesapski jezik, ki ima bistveno manj jezikovnih vrinkov kot venetski jezik.

Narečna analiza različnih besed

V navedeni primerjavi so bile upoštevane vse besede obravnavanih napisov, kar pa ne daje prave slike glede narečnosti, saj so posamezne besede navedene večkrat in je njihova pogostost odvisna od namena napisov, ki so vsebinsko mnogokrat podobni. Zato je bistveno ustrežnejša primerjava narečnosti z upoštevanjem le različnih besed. Tudi tu so v korigiranem prikazu venetskih in mesapskih besed izpuščene iste skupine besed, kar podaja ustrežnejšo primerjavo z ostalimi skupinami napisov, ki takih skupin besed praktično nimajo.

Analiza narečnosti različnih besed je izvedena na besedah v besednjakih obravnavanih napisov. Število različnih besed je manjše od števila besed v slovarjih, zaradi izpustitve besed iz obratne smeri branja in zaradi večpomenskih kratkih besed. Števila različnih besed se nekoliko povečajo, saj so enočrkovne besede ustrezno deljene med slovenske knjižne in slovenske narečne besede, zato so zajete dvakrat. Označene so vse posamezne besede glede na ustrezno skupino pomembno za narečnost podano v tabeli 20.

Število različnih besed in deleži različnih besed po navedenih besednjakih in navedenih skupinah podanih v tabeli 20, so prikazani v tabeli 23.

VEN	raz. ven. besed brez obratne smeri branja in brez pon. in obj. delov	[37]
RET	različnih retijskih besed brez obratne smeri branja	[38]
FRI	različnih starofrigijskih besed brez obratne smeri branja	[39]
MES	različnih mesapskih besed brez obratne smeri branja	[41]
V-KOR	raz. kor. ven. besed brez obr. smeri in brez pon. in obj. delov	[16]
M-KOR	različnih korigiranih mesapskih besed brez obratne smeri branja	[36]

Okrajšave:

NE-S	netipične slovenske besede	OKR	okrajšane besede
SK	slovenske knjižne besede	SN	slovenske narečne besede

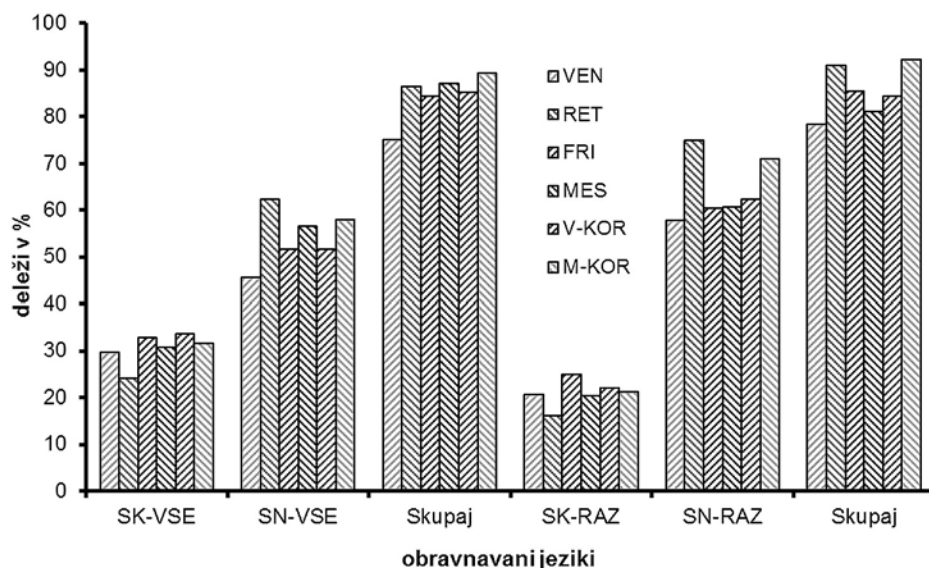
Tabela 23: Števila in deleži različnih besed po navedenih skupinah

Obravnavani jeziki	Števila različnih besed					Deleži v odstotkih				
	NE-S	OKR	SK	SN	VSE	NE-S	OKR	SK	SN	VSE
VEN	137	71	196	553	957	14,32	7,42	20,48	57,78	100
RET	29	24	93	433	579	5,01	4,15	16,06	74,78	100
FRI	48	38	146	355	587	8,18	6,47	24,87	60,48	100
MES	88	26	213	715	1042	8,45	2,49	20,44	60,62	100
V-KOR	68	71	196	553	888	7,66	8,00	22,07	62,27	100
M-KOR	53	26	213	715	1007	5,27	2,58	21,15	71,00	100

- Delež narečnosti različnih besed je pri vseh treh navedenih skupinah napisov (V-KOR in M-KOR) več kot 60 %, delež slovenskih knjižnih besed, po katerih bi lahko ugotavljali slovnične oblike, pa je manj kot 25 %.
- Opazna je bistvena razlika pri retijskem jeziku, ki ima precej večji delež narečnosti in znatno manjši delež knjižnosti. Razlog je verjetno v krajših napisih s številnimi okrajšavami, ki pa so še značilne za slovenska narečja in v manjšem številu neslovenskih vrinkov. Razlika je tudi pri mesapskem jeziku, ki ima drugi največji delež narečnosti, ki je pogojen z številnimi različicami.

Grafični prikaz narečnosti

Grafični prikaz narečnosti in knjižnosti je za obravnavane pred-antične jezike predstavljen za vse besede in za različne besede v grafu 10, podatki pa so v tabeli 24.

Graf 10: Prikaz narečnosti in knjižnosti za obravnavane pred-antične jezike

- Opazna je razlika narečnosti in knjižnosti med vsemi in med različnimi besedami.
- Opazna je čistost retijskega in korigiranega mesapskega jezika in podobna čistost korigiranega venetskega in starofrigijskega jezika.

Tabela 24: Prikaz narečnosti in knjižnosti za obravnavane predantične jezike

Obravnavani jezik	Vse besede			Različne besede		
	SK-VSE	SN-VSE	Skupaj	SK-RAZ	SN-RAZ	Skupaj
VEN	29,63	45,51	75,14	20,48	57,78	78,27
RET	24,03	62,28	86,31	16,06	74,78	90,85
FRI	32,82	51,50	84,32	24,87	60,48	85,35
MES	30,62	56,47	87,09	20,44	60,62	81,06
V-KOR	33,60	51,62	85,22	22,07	62,27	84,35
M-KOR	31,42	57,94	89,36	21,15	71,00	92,15

- Deleži slovenskih besed so v vseh navedenih pred-antičnih jezikih večji od 84 %, kar močno presega merilo še zadovoljivega razumevanja, ki je ocenjeno na 30 % razumljenih besed brez imen in neprevedenih besed.
- Zanimiva je tudi čistost jezika, saj so slovenske knjižne in narečne oblike najpogostejše pri korigiranem mesapskem in retijskem jeziku v deležu 92,15 in 90,85 %, manjša čistost je pri starofrigijskem jeziku z deležem 85,35 %, najmanjša čistost pa je pri korigiranem venetskem jeziku z deležem 84,34 %.
- Venetski jezik ima veliko vrinkov in neznačilnih slovenskih besed, zato ima čistost jezika le 78,26 %. Tudi te razlike so razumljive in so pogojene z različnimi obsegi

navedenih skupin, saj je pri večjem obsegu praviloma večja tudi raznolikost, ki pogojuje tudi večje tuje vplive. Največ neslovenskih vrinkov je pri venetskem jeziku, kjer se kaže etruščanski in italški vpliv. Pri kasnejših venetsko-latinskih napisih, ki so tudi zajeti v obravnavi, pa je opazen tudi vpliv latinščine, ki pri še kasnejših latinskih napisih že prevladuje.

Razprava o narečnosti

Analiza je pokazala, da so celo pri dobrem razumevanju navedenih predantičnih napisov slovnične oblike, ki jih določajo končnice, močno vprašljive. Knjižne oblike so v izraziti manjšini in se šele po več enakih besedah lahko sklepa na ustreznost besednih končnic. Šele dovolj velika zanesljivost prevodov določa tudi ustrezno delitev zvezno pisanih besedil. Šele dovolj zanesljiva delitev pa omogoča ugotavljanje stopnje narečnosti in knjižnosti in šele pri dovolj veliki stopnji knjižnosti in večkrat ponovljenih knjižnih besedah, je možno zanesljiveje ugotavljati tudi slovnične oblike in s tem čase, sklone itd.

Slovnične analize predantičnih napisov bi se lahko vršile na osnovi narečnih besed, ki imajo zelo velik delež, vendar manjka bistvena osnova, saj niti slovenska narečja niso strokovno obdelana. Jezikoslovce čaka izjemno delo pri ugotavljanju narečnih končnic v slovenskih narečjih in njihova primerjava s končnicami v obravnavanih venetskih, retijskih, starofrigijskih in mesapskih napisih.

Analiza je ponovno potrdila nerazumevanje navedenih skupin predantičnih napisov s strani zahodnoevropskih jezikoslovcev, ki ob nerazumevanju navedenih napisov sklepajo na slovnične oblike in ugotavljajo slovnične podrobnosti kot v znanem knjižnem jeziku. Njihovo »razumevanje« nima dobrih osnov niti v besedah v izbranem jeziku razumevanja, še manj pa v slovničnih oblikah v njim neznanem jeziku pisanem v neznanem narečju. Ob zavračanju možnosti razumevanja navedenih skupin predantičnih napisov s pomočjo slovanskih jezikov, ki so posredno ali neposredno izpričani na njihovih območjih [44-46], ob neustrezni delitvi zveznih napisov, ob upoštevanju poljubnih imen in določanju končnic, in ob nedvoumno napačno izbranem jeziku razumevanja, ostane od njihovega jezikoslovnega obravnavanja le še večinoma ustrezno prečrkovanje [47].

Najštevilčnejše slovenske knjižne in narečne besede

Najštevilčnejše slovenske knjižne in narečne in vsaj tričrkovne besede so za obravnavane jezike prikazane v naslednji tabeli 25 in 26.

- Skladno z obsegom obravnavanih napisov so tudi pogostejše slovenske knjižne in narečne besede v venetskih napisih, s tem da izrazito odstopata venetski IOI in mesapski IIEI, nato pa števila najpogostejših besed zelo hitro padajo.
- Knjižne besede imajo večjo začetno pogostost kot narečne predvsem zaradi številnih narečnih oblik besed istega pomena. Začetna pogostost pa hitreje upada in se prevesi k narečnim oblikam pri venetskih in mesapskih besedah pri 8. najpogostejši besedi.

Tabela 25: Najštevilnejše slovenske knjižne in narečne in vsaj tričrkovne besede

Venetske				Mesapske			
knjižne	narečne	knjižne	narečne	knjižne	narečne	knjižne	narečne
IOI	71	IAI	40	IEI	125	RAS	21
KOS	35	NAI	22	VAS	19	NAI	17
VAN	30	VIREM	18	NAS	17	BARA	14
IAR	18	OSTI	17	ATI	13	EIA	14
ŠAINATEI	14	LON	15	ATA	11	TAI	10
TEI	14	ZOTO	13	GOR	11	ATO	10
TER	12	OUGON	11	IAS	10	MAT	9
TOLER	9	NEI	11	BIL	7	LAS	9
VDAN	6	NOS	11	DAM	7	MOR	9
VSE	5	TAI	11	DASTA	6	BLAT	8

Tabela 26: Najštevilnejše slovenske knjižne in narečne in vsaj tričrkovne besede

Retijske				Starofrigijske			
knjižne	narečne	knjižne	narečne	knjižne	narečne	knjižne	narečne
ITI	8	NUA	6	ATA	15	ATE	9
IAI	6	RISNA	5	BABA	8	TOJ	9
IUI	6	LAVI	5	ATI	7	MEKA	7
REDI	3	AVI	5	VAN	6	VOS	6
ATI	3	ESI	4	AIS	5	MAN	6
VINU	2	IAVE	3	NAV	5	VEI	5
NAGE	2	STRI	3	SIT	4	NOGAV	4
LIPI	2	LAS	3	DOIKA	3	MATAR	4
ZNA	2	RAI	3	LAS	3	DUMA	3
NAGI	2	GAR	3	IOI	3	BEJA	3

- Skladno z obsegom obravnavanih napisov so tudi pogoste slovenske knjižne in narečne besede najštevilnejše v starofrigijskih napisih in redkejše v retijskih napisih.
- Knjižne besede imajo večjo začetno pogostost kot narečne predvsem zaradi številnih narečnih oblik besed istega pomena. Začetna pogostost pa hitreje upada in se prevesi k narečnim oblikam, pri retijskih besedah že pri 4. in pri starofrigijskih pri 5. najpogostejši besedi.

Opazne so značilne in povsem samostojno razumljive ter slovenskim knjižnim podobne besede:

Venetske	IOI, KOS, VAN, IAR, ŠAINATEI, TOLER, VDAN in VSE
Retijske	ITI, IUI, REDI, ATI, VINU, NAGE, LIPI, ZNA in NAGI
Starofrigijske	ATA, BABA, ATI, VAN, AIS, NAV, SIT, DOIKA in LAS
Mesapske	IEI, VAS, NAS, ATI, ATA, GAR, IAS, BIL, DAM in DASTA

Pri značilnih slovenskih najpogostejših besedah je še bolj nerazumljivo zavračanje razumevanja navedenih napisov v slovenskem jeziku s strani naših jezikoslovcev, saj se nekatere navedene besede pojavljajo tudi v besednjakih zahodnoevropskih jezikoslovcev.

Predantični medosebni odnosi

Navedeni predantični napisi nam vsaj delno odkrivajo tedanje medosebne odnose, ki jih lahko osvetlimo z različnimi študijami. Zanimiva je primerjava družinskih in družbenih odnosov, ki se kažejo v razmerju med spoloma v tedanjem času, zato primerjamo razmerje med različnimi besedami za moške in ženske člane tedanje družbe. Upoštevane so le besede brez obratne smeri branja in so prikazane v tabeli 27.

VEN	vse besede navedenih pomenov v prevedenih venetskih napisih	[37]
RET	vse besede navedenih pomenov v prevedenih retijskih napisih	[38]
FRI	vse besede navedenih pomenov v prevedenih starofrigijskih napisih	[39]
MES	vse besede navedenih pomenov v prevedenih mesapskih napisih	[41]

Tabela 27: Števila in deleži sorodstvenih besed

jezik	oče	sin	drugi	mama	nona	druge	moški	ženske	vsj	oče	moški
VEN	18	12	3	17	10	3	33	30	63	29 %	52 %
RET	14	3	2	2	1	1	19	4	23	61 %	83 %
FRI	42	1	2	25	12	5	45	42	87	48 %	52 %
MES	57	9	6	41	3	5	72	49	121	47 %	60 %

Pri venetskih napisih sta poudarjena oče in sin skupaj 30 ter mama in nona skupaj 27, razmerje moških je podobno kot pri ženskah in je le nekaj večje od 50 %. Značilnost venetskih napisov je močna prisotnost sinov in popolna odsotnost hčera, ter poudarjen lik matere in none – 27, ki skupaj močno presegata očeta in dedka – 20. Venetski napisi so močno onostransko usmerjeni, zato imajo najmanjši delež sorodstvenih izrazov $63/2426 = 2,60 \%$, kar jih uvršča blizu retijskih napisov.

Pri retijskih napisih je razmerje bistveno drugačno, saj je poudarjen predvsem oče, ki že zajema 61 %, pri moških pa se delež poveča na 83 %, kar je verjetno povezano z lovsko naravnostjo teh napisov. Tudi očetje in dedi, ki jih je skupaj 11, močno presegajo omembe mater in babic, ki jih je skupaj le 3. Retijski napisi so po obsegu in po dolžinah napisov najkrajši, majhen pa je tudi delež sorodstvenih izrazov: $23/779 = 2,95 \%$, kar jih statistično uvršča takoj za venetskimi napisi.

Pri starofrigijskih napisih je razmerje pri očetu malo pod 50 %, pri moških pa se le nekoliko poveča, saj sta pogosta izraza tudi za nono in za dekle. Razen izrazite prednosti očeta, je delež matere in none podoben kot pri Venetih, kar izkazuje celo enako razmerje med spoloma kot pri Venetih in s tem žensko enakopravnost. Starofrigijski napisi imajo največ sorodstvenih izrazov: $87/867 = 10,03 \%$, zato je njihova zanesljivost največja.

Pri mesapskih napisih je razmerje pri očetu malo pod 50 %, pri moških pa se poveča, saj sta pogosta izraza tudi za sina in deda. Zaradi večje prednosti očeta in sina je razmerje med spoloma nekoliko večje vendar še vedno blizu ženski enakopravnosti. Mesapski napisi imajo vmesno pogostost sorodstvenih izrazov: $121/2340 = 5,17 \%$, zato je njihova zanesljivost velika.

Ženska enakopravnost značilna za slovanske skupnosti se je izkazala pri Venetih in Starih Frigijcih, pa tudi pri Mesapcih. Pri Retijcih prevladuje lik očeta, zato gre bolj za očetovsko ali pa za lovsko družbo, kjer je poudarjen moški lik lovca.

Naravni izvor imen in priimkov

Besede imajo svoj naravni izvor, saj so ljudje pomensko ubesedili to kar so slišali, videli, opazovali in razumeli, bodisi v naravi ali v medsebojnih odnosih [48-50]. Tudi imena in priimki so nastali na enak način, saj so ubesedene značilnosti posameznikov: hiter, len, hraber, borben, visok, majhen, pošten, tatinski, dober, trd, varčen, zapravljiv, vzdržljiv, mevžast itd. ali pa njihove dejavnosti, sposobnosti, zadolžitve in podobno.

Sedanja imena so v precejšnji meri privzeta iz drugih jezikov in zato njihovi izvori niso vedno razumljivi v slovanskih jezikih, na primer Peter – skala. Drugače pa je s priimki, ki večinsko izvirajo iz slovenskih jezikovnih osnov. Kot značilen primer navajam začetek imen iz telefonskega imenika z začetno črko K, kjer so po vrsti priimki: Kanc, Kanceljak, Kancilija, Kančal, Kandare, Kandorfer, Kandrič, Kanduč, Kandus, Kandušer, Kandžič, Kandič, Kanelloulos, Kangled, Kanič, Kanižaj, Kanjuo, Kanlič, Kanoni, Kansky, Kantar, Kantarevič, Kante, Kantušer, Kanurič, Kaos, Kaparič, Kapele, Kapelj, Kapetan, Kapetanovič, Kapevski, Kapič itd. Prav nobenega ni, ki bi mu bilo težko pokazati naravni izvor, čeprav nekateri priimki izvirajo iz pomenov v drugih jezikih.

Značilno je, da poljubna imena zahodnoevropskih jezikoslovcev s katerimi pojasnjujejo pomen predantičnih slovanskih napisov, ne kažejo takih naravnih izvorov. To odstopanje od običajnih pomenov priimkov ponovno dokazuje njihovo poljubnost in nerazumevanje na njihovi osnovi. Zopet je opazna odsotnost analiz pogostosti, ki bi morale dokazovati pomen besed ali priimkov in imen v izbranem jeziku razumevanja.

Zaključek

Postopna obdelava celotnega obsega znanih mesapskih napisov, opisana v delovnih hipotezah, je omogočila dovolj dobro delitev zveznega besedila in razumevanje prebranih besedil. Mestoma so možna tudi drugačna branja, ki lahko delno spremenijo del prevedenega besedila, celoten pomen pa lahko spremenijo le pri zelo kratkih ali z okrajšavami izraženimi napisi. Celotni izbor prebranih zveznih napisov je zato razumno razdeljen in preveden v slovenski jezik tako, da omogoča nadaljnje poglobljanje v posamezna besedila. Prvič je narejen tudi Slovar mesapskega jezika, ki obsega vse besede v navedenih besedilih in navaja napise kjer so te besede. Slovar omogoča dobro razumevanje že navedenih besedil in ustrezno branje novo odkritih besedil v istem ali podobnem jeziku. Ne prevedeni so le

zelo kratki in zelo poškodovani ali nepopolni zapisi, saj ni moč z zadostno zanesljivostjo ugotoviti njihove vsebine. Odlično oceno prečrkovanja ima več kot 80 % prečrkovanih napisov, odlično in prav dobro oceno pa ima celo več kot 83 % prevedenih napisov. Taki rezultati omogočajo nedvoumne rezultate in uspešno zaključeno delo prečrkovanja, branja, prevajanja in besednjaka.

Veneti, Etruščani, Wendi, Reti, Mesapci in drugi naši jezikovni predniki, ki so naseljevali večji del Srednje Evrope, so s svojo pisno, gradbeno, religiozno, kmetijsko in tehnično kulturo nedvomno bistveno pripomogli k vsestranskemu razvoju antične kulture, ki je gradila predvsem na njihovi osnovi. Naši jezikovni predniki pa so bili tudi v centru Male Azije, ki pa so se delno preselili v Evropo, ostali pa so se pomešali z drugimi narodi in izgubili svojo jezikovno kulturo. Tudi ta jezikovna študija potrjuje že do sedaj znana dejstva, da so mesapski napisi berljivi in razumljivi na slovanskih osnovah. Zanimivo je, da je za razumevanje teh prastarih napisov ustrezna sedanja slovenščina in ni bilo potrebno iskati izrazov v praslovanščini, kar postavlja sedanje pojmovanje praslovanščine pod resen vprašaj! Tudi tu se je pokazala slovenščina z upoštevanjem mnogih narečij in jezikovnega bogastva širšega istrsko – tolminskega območja kot izrazito arhaičen jezik in zelo dobro orodje za razumevanje teh prastarih napisov.

Literatura

1. A. Perdih, *Vpliv zadnje poledenitve na praprebivalstvo Evrope*, Zbornik posveta Praprebivalstvo na tleh sedanje Evrope, Jutro, Ljubljana **2003**, 41-50.
2. V. Vodopivec, *Kelti na Slovenskem, resnica ali mit*, Zbornik četrte mednarodne konference Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana **2006**, 59-81.
3. T. Šegota, *Paleoklimatske i Paleografske promjene, Praistorija Jugoslavenskih zemalja*, Akademija nauka i umjetnosti BIH, Sarajevo, **1979**, 21- 33.
4. *Mesapski napisi*, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Messapian_language.
5. H. Krahe, *Die Sprache der Illirier*, Erster Teil, *Die Qellen*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden **1955**.
6. H. Krahe, *Die Sprache der Illirier*, Zweiter Teil, C. de Simone, *Die messaischen Inschriften und ihre Chronologie*, 1-151 J. Unterman, *Die messapischen Personennamen*, 153-229, *Abbildungen zu den Messapischen Inschriften und ihrer Chronologie*, 231-361, Otto Harrassowitz, Wiesbaden **1964**.
7. D. K. Umek, *Meja med Histri in Veneti v opisu iz leta 1775*, Zbornik tretje mednarodne konference Staroselci v Evropi, Jutro, Ljubljana **2005**, 7-19.
8. D. K. Umek, *Staroselci Severnega Jadrana v opisih od 16. do 19. stoletja*, Zbornik pete mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2005**, 91-100.
9. Nadškofijski arhiv v Vidmu, ACAU, *Fondo a parte imperii, Diocesi di Capodistria* (Koper), Dokument iz leta **1710**, ki ga je napisal Pavel Naldini.
10. G. Sergi, *Gli Aarii in Europa e in Asia*, *Studio etnografico*, Torino **1903**, 40-41.
11. L. Vuga, *Sodobna teorija kontinuitete*, Zbornik prve mednarodne konference Veneti v etnogenezi srednjeevropskega prebivalstva, Jutro, Ljubljana **2002**, 24-34,
12. M. Alinei, *Origini delle lingue d'Europa*, Vol. I, II, il Mulino, Bologna 1996, **2000**.
13. M. Alinei, *Interdisciplinary and linguistic evidence for Palaeolithic continuity of Indo-European, Uralic and Altaic populations in Eurasia, with an excursus on Slavic ethnogenesis*. <http://www.continuitas.com/intro.html>.
14. J. Kollar, *Staroitalija slavjanska, Objevy a dukazy živlu Slavskih, Mesapia*, Cisarske kralovske dvorske a statni tiskarne, Viden **1853**, 785-815.
15. *Mesapski napisi*, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Messapian_language.

16. V. Vodopivec, *Stopnja narečnosti venetskih, retijskih in starofrigijskih napisov*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 31-46.
17. M. Bor, *Mesapski ali japonski napisi*, Etruščani in Veneti, Drugi venetski zbornik, Ivan Tomažič, Wien **1995**, 71-81.
18. V. Vodopivec, *Katalog Venetskih napisov, besed in prevodov*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 80-175.
19. V. Vodopivec, *Katalog retijskih napisov, besed in prevodov*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 224-270.
20. V. Vodopivec, *Katalog starofrigijskih napisov, besed in prevodov*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 313-384.
21. V. Vodopivec, *Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik četrte mednarodne konference Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana **2006**, 118 – 144.
22. V. Vodopivec, *Zbir retijskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik šeste mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2008**, 118-136.
23. V. Vodopivec, *Zbir starofrigijskih napisov, delitev, prevod in besednjak*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 288-312.
24. V. Vodopivec, *Primerjava branj Pyrgijskih zlatih ploščic*, Zbornik posveta Praprebivalstvo na tleh srednje Evrope, Jutro, Ljubljana **2003**, 51-64.
25. G. B. Pellegrini, A. L. Prosdoci, *La lingua Venetica*, Istituto di glottologia dell universita di Padova, Circolo linguistico Fiorentino, Padova **1967**, 2. del, 261-280.
26. M. Lejeune, *Manuel de la langue Vénète*, Indogermanische bibliothek, Carl Winter, Universitätsverlag, Heidelberg **1974**, 316-341.
27. S. Schumacher, *Die Rätischen Inschriften*, Geschichte und heutiger Stand der Forschung, 2. erweiterte Auflage, Archæolingua, Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft, Sonderheft 121, Innsbruck **2004**.
28. C. Brixhe, M. Lejeune, *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes* Éditions Recherche sur les Civilisations, Paris **1984**, 283-289.
29. U. Di Martino, *Gli Etruschi*, Mursia, Milano **1982**, 96-100.
30. G. M. Facchetti, *Lenigma svelato della lingua Etrusca*, Newton, Roma **2001**, 240-244.
31. V. Vodopivec, *Primerjava branj napisa na prstanu iz Ezerova*, Zbornik sedme mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2010**, 148-160.
32. V. Vodopivec, *Primerjava branj napisa na skrilu iz Kjolmena*, Zbornik osme mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2010**, 180-188.
33. V. Vodopivec, *Najdaljši venetski napis*, Zbornik sedme mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2010**, 97-118.
34. P. Jakopin, *Zgornja meja entropije pri leposlovnih besedilih v Slovenskem jeziku*, Doktorska disertacija, Fakulteta za elektrotehniko, Ljubljana, **1999**, <http://www.ff.uni-lj.si/hp/pj/disertacija/statopis.html>
35. J. Cezar, *Commentariorvm de bello Gallico*, Liber tertivs, <http://www.thelatinlibrary.com/caesar/gall3.shtml>.
36. V. Vodopivec, *Katalog mesapskih napisov, besed in prevodov*, Razbiranje ilirskih napisov, Jutro, Ljubljana **2011**.
37. V. Vodopivec, *Slovar venetskega jezika*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 176-204.
38. V. Vodopivec, *Besednjak retijskega jezika*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 271-287.
39. V. Vodopivec, *Besednjak starofrigijskega jezika*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 385-402.
40. V. Vodopivec, *Primerjava razumevanj mesapskih napisov*, Zbornik devete mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2011**.
41. V. Vodopivec, *Slovar mesapskega jezika*, Razbiranje ilirskih napisov, Jutro, Ljubljana **2011**.
42. G. Tomazzoli, M. Silvestri, *Latin Language Database – iz datotek/from data base: Propertius*, The Latin Library, The Classics Homepage

43. *Slovenska narečja v vikipediji*, [http://sl.wikisource.org/wiki/Slovar_nare % C4 % 8Dnih_in_manj_znanih_besed](http://sl.wikisource.org/wiki/Slovar_nare%C4%8Dnih_in_manj_znanih_besed).
44. Julien Cezar, *Les actions de l'Empereur ou de la royauté*, 17, Les Belles lettres. I, Paris **1932**, 143; Glej: I Tomažič, *Slovenske korenine*, I Tomažič, Ljubljana **2003**, 23.
45. J. Škulj, *Etruscans, Veneti and Slovenians – a genetic perspective*, Zbornik tretje mednarodne konference, Staroselci v Evropi, Jutro, Ljubljana **2005**, 20 – 30.
46. R. Petrič, *Venetska teorija in izvor Slovencev*, Zbornik pete mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2007**, 65-85.
47. V. Vodopivec, *Statistična primerjava črk in besed*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 16-30.
48. L. Sever, *Iskal sem prednamce*, Dokazi o starožitnosti Slovencev na Dolenjskem zahodu, L. Sever, Turjak **2003**, 17.
49. O. Belchevsky, *Proto Slavic roots of the European languages were analyzed and confirmed with a new methodology, Principles of conceptual linguistics and their nature-based evolution*, Proceedings of eighth International Topical Conference, Origin of Europeans, Jutro, Ljubljana **2010**, 7-28.
50. V. Vodopivec, *Novo razumevanje napisa Tell el Dabā*, Zbornik osme mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2010**, 210-213.

Povzetek

Mesapski napisi na jugovzhodnem delu Apeninskega polotoka so že dolgo znani in za tiste čase dokaj obsežni, saj obsegajo 303 razumljene napise, ki vsebujejo 2340 besed in 6507 črk. Obdelovali so jih bolj ali manj usposobljeni ljudje različnih strok. Predvsem so to priznani jezikoslovci, ki napisov ne razumejo in slovenski raziskovalci, ki razumejo napise na slovanskih osnovah. Medtem ko v samem prečrkovanju ni bistvenih razlik, pa so bistvene razlike pri razumevanju zapisanih besedil. Italijanski in nemški jezikoslovci po njihovih lastnih izjavah obravnavanih besedil ne razumejo. Praviloma berejo v napisih samo imena, kar omogoča skoraj poljubno razlago, saj se z imeni vedno lahko pokrije prav vsaka, tudi povsem neznana besedila. Tako branje lahko obravnavamo le kot možno delovno hipotezo, ki pa je prepričljivo ovržena s prevodi na slovanskih osnovah.

Po postopni obdelavi podani v delovnih hipotezah ter analizah in rezultatih je razvidno, da so vsi mesapski napisi razumljivi v slovanskem izrazju. Na podlagi razumevanja vsebine je bila možna dokaj ustrezna delitev deloma zveznega besedila, kar je podalo osnovo za pripravo mesapskega slovarja. Tudi tu se izkaže slovenščina kot izrazito arhaičen jezik in s svojimi številnimi narečji predstavlja izjemno orodje za proučevanje najstarejših slovanskih zapisov, saj ni bilo nobene potrebe po uporabi izrazov v praslovanščini. Nabor napisov je dovolj obsežen in arheološko, jezikovno in časovno dovolj dokumentiran, da omogoča podane zaključke. Več kot 80 % napisov dosega odlično prečrkovanje in več kot 83 % napisov dosega odlične in prav dobre prevode, kar omogoča nedvoumne rezultate in uspešno zaključeno delo prečrkovanja, branja, prevajanja in slovarja. Ti rezultati nedvoumno pričajo o predantični poselitvi obal Jadranskega morja s slovanskimi in slovenskimi jezikovnimi predniki.